

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Пилипенко Олексій Іванович

УДК: 657:346.12 (043.3)

**КОРПОРАТИВНІ ПРАВА В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Житомир – 2010

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку Національної академії статистики, обліку та аудиту

- Науковий консультант:** доктор економічних наук, професор
Малюга Наталія Михайлівна,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
завідувач кафедри теорії бухгалтерського обліку
- Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор,
Мних Євген Володимирович,
Київський національний торговельно-
економічний університет, завідувач кафедри
фінансового аналізу та контролю
- доктор економічних наук, професор,
Чижевська Людмила Віталіївна,
Житомирський державний технологічний університет,
завідувач кафедри господарського і фінансового
контролю
- доктор економічних наук,
член-кореспондент НААН України,
старший науковий співробітник
Жук Валерій Миколайович,
Національний науковий центр “Інститут аграрної
економіки” НААНУ, директор ННЦ “Інститут обліку і
фінансів” (м. Київ)

Захист відбудеться “26” січня 2011 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 у Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, Житомир, вул. Черняхівського, 103, ауд. 233.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, Житомир, вул. Черняхівського, 103.

Автореферат розісланий “__” грудня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.В. Давидюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Однією з умов залучення інвестицій в Україну є інвестиційна привабливість корпоративного сектору економіки. Це вимагає прозорості, визначеності та злагодженості функціонування системи корпоративного управління. Корпоративний сектор економіки України знаходиться в процесі становлення. Так, за даними ДКЦПФР у 2009 р. зареєстровано 741 випуск акцій на суму 101,07 млрд. грн. Порівняно з 2008 р. обсяг зареєстрованих акцій збільшився на 54,93 млрд. грн. В 2008 році він склав 46,14 млрд. грн., у 2007 – 50 млрд. грн., що на 6,46 млрд. грн. більше ніж у 2006 р.¹

Досвід країн світу показує, що розвиток корпоративного сектору сприяє концентрації капіталу та його інвестуванню у напрямках, які забезпечують продуктивність та конкурентоспроможність підприємств на світових і національних ринках, формуванню корпоративної культури. Незадовільний фінансовий стан, низький рівень інвестицій і неконкурентоспроможність багатьох акціонерних товариств обумовлені некомпетентністю менеджерів вищого рівня управління і відсутністю дотримання принципів корпоративного управління. Основою економіки розвинених країн є корпорації, що задають темп і ритм поступового розвитку країни в цілому. Корпоратизація української економіки відбувається в умовах, які відрізняються від світових тенденцій, що зумовлює актуальність дослідження діяльності корпорацій України та проблем інформаційного забезпечення управління такою діяльністю. Корпоративне управління як соціально-економічний феномен стало наслідком тенденцій відокремлення функцій управління від функцій володіння корпоративним капіталом.

Стан економічних і цивільно-правових відносин характеризується тим, що дедалі більшої значимості набуває участь як юридичних, так і фізичних осіб в управлінні господарськими товариствами. Економічна вигідність такої діяльності вбачається у праві суб'єктів на отримання частки прибутку (дивідендів) підприємства та активів у разі ліквідації останнього.

Ефективна діяльність корпорацій у ринкових умовах залежить від розвитку двох взаємопов'язаних процесів – корпоративного управління та бухгалтерського обліку. Невизначеність, яка існує в бухгалтерському обліку операцій з корпоративними правами, виступає однією з ключових причин виникнення корпоративних конфліктів, які негативно впливають як на ефективність діяльності корпорацій, так і на імідж держави, знижуючи її інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність українських акціонерних товариств на ринку капіталів.

Сучасна корпоративна та судова практика свідчать про неадекватність існуючого правового регулювання корпоративних відносин корпоративним інтересам. Корпоративні конфлікти, які виникають в системі господарських товариств, часто мають руйнівну силу для економіки країни в цілому та викривають суттєві недоліки правової регламентації. Складність проблем, пов'язаних з корпоративними відносинами, в тому числі з обліком корпоративних прав, зумовила необхідність розширення юрисдикції господарських судів шляхом віднесення до їх

¹ Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua/ShowArticle.aspx?ID=2309>

підвідомчості справ, які виникають з корпоративних відносин, що було реалізовано в Законі України від 15.12.2006 р. № 483-V “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів”.

З огляду на практику судових корпоративних спорів (спори, пов’язані з виходом, виключенням учасника з товариства, переходом частки учасника у статутному (складеному) капіталі товариства – зросли з 3,2 % у 2006 р. до 8,8 % у 2007 р. від загальної кількості корпоративних спорів) детального дослідження потребують наступні питання: облік нарахування та виплати дивідендів відповідно до вимог Закону України “Про акціонерні товариства”; вихід власника корпоративних прав з товариства та облікове відображення змін власного капіталу; облік розрахунків з власниками корпоративних прав при ліквідації товариства.

Наведене свідчить про необхідність осмислення проблем корпоративного права. Науково-теоретичні висновки та практичні рекомендації щодо вирішення цих проблем сприятимуть належній організації та методичному забезпеченню бухгалтерського обліку корпоративних прав.

Теоретичною та методологічною базою дослідження проблем організації, методології та методики бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Р. Баззел, М.Т. Білуха, О.М. Брадул, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Жук, В.М. Костюченко, М.Д. Корінько, Я.Д. Крупка, М.В. Кужельний, Дж. Лінтер, Г. Марковіц, Я. Мелкумов, Л. Мельник, О. Мозговий, І. Недін, В. Піддубна, С. Прилипко, Є. Ружанський, В.В. Сопко, Л.К. Сук, В. Тамбовцев, О. Устенко, Г. Цельме, Л.В. Чижевська. Удосконаленню аналізу інвестиційної привабливості цінних паперів присвятили праці: І. Бланк, М.П. Войнаренко, Г.Г. Кірейцев, В. Козак, Л. Лабскер, Є.В. Мних, М.Г. Чумаченко, У. Шарп, А.Д. Шеремет.

Водночас, слід наголосити на існуванні ряду невирішених питань щодо розробки й удосконалення існуючих методик обліку, оцінки та контролю як корпоративних прав, так і їх матеріального втілення, а саме: корпоративних цінних паперів, фінансових інвестицій та дивідендних виплат. Необхідність проведення дослідження корпоративних прав зумовлена змінами у законодавстві, збільшенням уваги з боку держави до захисту прав акціонерів і, відповідно, бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав учасників.

Необхідність вирішення проблеми створення організаційного та теоретико-методологічного інструментарію бухгалтерського обліку корпоративних прав для формування інформації з метою сприяння підвищенню ефективності управління корпорацією та її інвестиційної привабливості зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Національної академії статистики, обліку та аудиту: “Організація і методологія обліку, аналізу і аудиту господарської діяльності підприємств” (номер державної реєстрації 0104U009820) – автором розроблено положення формування єдиної облікової політики корпорацій шляхом встановлення відповідного порядку її здійснення, дотримання якого сприяє

єдності інтерпретації даних бухгалтерського обліку; “Методологія та організація внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємств (номер державної реєстрації 0108V005949) – автором розроблено систему об’єктів бухгалтерського обліку, пов’язаних з процесами придбання, використання та відчуження корпоративних прав, що сприяє створенню інформаційно-аналітичного забезпечення корпоративного управління; та Житомирського державного технологічного університету: “Розвиток бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в системі корпоративного управління” (номер державної реєстрації 0110U005014) – визначено місце корпоративних прав в системі бухгалтерського обліку, що дозволило розробити методологію їх бухгалтерського відображення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних і організаційних положень бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами для сприяння підвищенню ефективності управління корпорацією, зменшенню корпоративних конфліктів та підвищенню інвестиційної привабливості й конкурентоспроможності акціонерних товариств України на ринках капіталів.

Для досягнення мети в роботі поставлені такі завдання:

- виявити специфіку категорійно-понятійного апарату у сфері корпоративного управління;
- оцінити видові характеристики корпорацій та можливості їх використання для удосконалення організації та проведення макро- та мікроекономічного дослідження діяльності корпоративних структур;
- розкрити взаємозв’язок між системами корпоративного управління та бухгалтерського обліку;
- обґрунтувати порядок формування та елементи облікової політики для корпорацій, з урахуванням стадій їх життєвого циклу;
- систематизувати підходи до класифікації корпоративних прав для цілей бухгалтерського обліку;
- науково обґрунтувати методологію бухгалтерського обліку операцій з придбання та відчуження корпоративних прав;
- визначити методологічні особливості бухгалтерського обліку продажу підприємства як цілісного майнового комплексу та частини підприємства;
- встановити порядок здійснення розрахунків з власниками корпоративних прав у випадку їх виходу з товариства або ліквідації товариства та їх бухгалтерського відображення;
- розкрити порядок створення та використання фонду нарахування дивідендів акціонерам та його облікового відображення;
- розробити методичні підходи до бухгалтерського відображення операцій з реорганізації підприємства в частині корпоративних прав учасників, передачі майна та зобов’язань, а також збільшення розміру статутного капіталу підприємства- правонаступника;
- удосконалити звітність підприємств, що реорганізуються шляхом перетворення, збереження корпоративних прав власників;

– уточнити підходи до розуміння поняття “інвестиційна привабливість” з позиції різних суб’єктів економіки для виявлення та вимірювання факторів зовнішнього середовища, які визначають ефективність здійснення інвестиційної діяльності;

– розробити механізм організації економічного аналізу корпорації для забезпечення обґрунтованості та підвищення оперативності та ефективності управлінських рішень з метою забезпечення конкурентоздатності корпорації;

– удосконалити методику аналізу інвестиційної привабливості на основі сучасних методів оцінки та адаптації їх для використання на українських підприємствах для надання інвесторам достовірної інформації щодо доцільності здійснення інвестицій.

Об’єктом дослідження є відображення в системі бухгалтерського обліку процесів придбання, використання та відчуження корпоративних прав.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та організаційні проблеми розвитку бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами.

В основу дослідження покладено *гіпотезу*, що бухгалтерський облік як інформаційна система забезпечує здійснення комплексу управлінських заходів з метою узгодження інтересів суб’єктів корпоративного управління, що дозволяє мінімізувати внутрішньокорпоративну, інформаційну та майнову асиметричність.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення явищ і процесів в системі бухгалтерського обліку, а також сучасні інституційні теорії, а саме: агентська теорія, теорія фірми, теорія трансакційних витрат. Діалектичний метод, а також такі методи наукового пізнання, як аналіз, синтез, індукція та дедукція використані для розвитку теоретичних і методологічних положень бухгалтерського обліку й аналізу операцій з корпоративними правами. Зокрема, за допомогою цих методів уточнено категорійно-понятійний апарат, сформульовано висновки до розділів та загальні висновки. У роботі використано історико-правовий метод при дослідженні розвитку законодавства, що закріплює корпоративні права фізичних та юридичних осіб. Методи теоретичного узагальнення, групування дали можливість класифікувати корпоративні права для цілей бухгалтерського обліку. За допомогою абстрактно-логічного методу та моделювання визначено послідовність етапів методики інвестиційної привабливості підприємств. Бібліографічний і бібліометричний методи дослідження дозволили систематизувати та узагальнити розробки попередників з метою виявлення невирішених проблем. Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографічні праці, наукові статті вітчизняних і зарубіжних учених з питань бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами, матеріали конференцій), законодавчі та нормативні документи державних органів влади, річні звіти, установчі та внутрішні документи корпорацій, довідкові та інформаційні видання професійних організацій, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та організаційних положень та розробці й наданні практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку корпоративних прав.

вперше одержано:

– комплексний підхід до відображення в бухгалтерському обліку операцій з корпоративними правами (зважаючи на те, що необхідність контрактів обумовлена завданням забезпечення поведінки агентів, яка б найменшою мірою відхилялася від інтересів принципалів) на основі застосування неоінституційних теорій (агентська теорія, теорія фірми, теорія трансакційних витрат), що дозволило розробити методологію бухгалтерського відображення корпоративних прав;

– ідентифікацію системи об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з процесами придбання, використання та відчуження корпоративних прав (фінансові інвестиції, статутний (акціонерний) капітал, операції з дивідендами, розрахунки з учасниками, фонд нарахування дивідендів, операції з розподілу прибутку), що сприяє створенню інформаційно-аналітичного забезпечення корпоративного управління;

– теоретичне обґрунтування методологічних засад аналізу інвестиційної привабливості корпорації, яке охоплює всі рівні економічної системи та відповідає сучасним потребам інвесторів щодо захисту власних інвестиційних ресурсів і дозволяє врахувати зовнішні та внутрішні фактори, які можуть вплинути на результат інвестування;

удосконалено:

– склад критеріїв відбору для проведення статистичного дослідження діяльності корпоративних структур, що дозволить їх ідентифікувати в структурі інституційних одиниць;

– зміст обліково-аналітичної інформації для забезпечення системи корпоративного управління на основі класифікації корпоративних прав для цілей бухгалтерського обліку (за ознаками майнового змісту та повноти);

– організаційні положення формування єдиної облікової політики корпорацій шляхом встановлення відповідного порядку її здійснення, дотримання якого сприятиме єдності інтерпретації даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності в межах корпорації;

– елементи облікової політики корпорацій за основними її об'єктами – корпоративні цінні папери (способи надходження, напрями аналітичного обліку, порядок формування та виплати відсотків), похідні цінні папери (розрізи аналітики, порядок переоцінки, механізм виконання контрактів) і дивіденди (порядок нарахування та виплати, визначення бази для нарахування), що забезпечує належну організацію бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами;

– теоретичні засади облікової політики корпоративного підприємства в частині включення способів збільшення вартості чистих активів у разі їх невідповідності розміру статутного капіталу для забезпечення безперервності діяльності та порядку розрахунку компенсації у разі виходу учасника;

– методологію бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами, що полягає в науковому обґрунтуванні методологічних принципів, покладених в основу розробки методичного підходу до бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з:

поверненням корпоративних прав учасникам при ліквідації юридичної особи, що дозволяє об'єктивно розраховувати суми, що належать засновникам за їх корпоративними правами;

передачею майна та зобов'язань (без створення дочірнього підприємства), а також збільшення розміру статутного капіталу новоствореного підприємства при реорганізації шляхом виділення;

відчуженням корпоративних прав у майні юридичних осіб, в частині розробки методик обліку процесів купівлі-продажу корпоративних прав, порядку розподілу номінальної вартості викуплених корпоративних прав між його учасниками і подальшого їх “наповнення” за рахунок власних джерел товариства або додаткових внесків учасників;

– комплекс методичних заходів з удосконалення бухгалтерського обліку грошового забезпечення створення та використання фонду нарахування дивідендів акціонерам за рахунок нерозподіленого прибутку через резервування коштів на спеціальному поточному рахунку, на який буде надходити виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

– звітність підприємств, що реорганізуються, в частині збереженості балансу підприємства-правопередника, шляхом доповнення його записами, які стосуються його коригування (збільшення статутного капіталу, зміна в аналітичному обліку складу засновників), що дозволяє спростити формування інформаційного забезпечення процедури реорганізації та уникнення проблем її практичної реалізації;

– складові організації економічного аналізу в корпорації через дотримання технічного, методичного, кадрового та інформаційного забезпечень з метою формування адекватної облікової політики корпорацій, що реалізується шляхом вивчення її організаційної структури, особливостей діяльності в цілому та кожного члена окремо з метою досягнення конкурентних переваг;

дістало подальший розвиток:

– перелік класифікаційних ознак ідентифікації корпорацій в структурі інституційних одиниць (зокрема за ознаками: правовий статус, економічні цілі, соціальні цілі, інституційне підґрунття);

– теоретико-методичні підходи до бухгалтерського обліку операцій з придбання корпоративних прав у юридичних і фізичних осіб, що враховує вимоги й усуває суперечності окремих норм чинного законодавства та відповідає економічній сутності здійснених операцій;

– організаційні положення щодо формування та представлення інформації про корпоративні права суб'єкта господарювання через його бухгалтерську звітність в частині розробки форм внутрішньої звітності, які розкривають питання взаємозв'язку статутного капіталу з часткою корпоративних прав і розміром нарахованих дивідендів, що сприяє забезпеченню достовірності, аналітичності та прозорості інформації щодо розрахунків з учасниками в корпоративних підприємствах;

– сутність поняття “інвестиційна привабливість” як сукупності перспективних можливостей вкладення коштів з метою отримання економічних вигід у майбутньому як наслідок результатів минулої господарської діяльності потенційного об'єкта інвестування, суб'єктивно оцінюваною інвестором.

Практичне значення одержаних результатів. Підготовлені автором рекомендації з удосконалення бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами знайшли застосування в практичній роботі вітчизняних підприємств, апробовані та ефективно використовуються в навчальному процесі.

У діяльність Аудиторської Палати України впроваджено такі результати (довідка № 2 від 17.02.2010 р.):

– методи зниження невизначеності щодо інтенсивності та напрямів інвестиційної діяльності на міжнародному рівні при оцінці інвестиційної привабливості, що дозволить підвищити якість аудиторських послуг, розширити їх географію;

– систематизовано інформацію про переваги та недоліки існуючих методик оцінки інвестиційної привабливості, що надасть можливість спростити процедуру вибору та досягти адекватності методики специфіці діяльності суб'єктів господарювання;

– методику аналізу інвестиційної привабливості на різних рівнях економіки, яка поруч з фінансовим аналізом (запропонований перелік синтетичних та аналітичних показників для оцінки, діагностики та прогнозування фінансового стану за напрямками, які мають пріоритетне значення для оцінки інвестиційної привабливості об'єкта інвестування), що передбачає врахування факторів зовнішнього середовища: економічну, політичну, соціальну ситуацію, наявні інвестиційні ризики, та спрямована на отримання достатнього рівня інформації для прийняття остаточного рішення щодо інвестиційної привабливості.

У діяльність Державного комітету статистики України впроваджено такі результати (довідка № 17/1-21/30 від 20.03.10 р.):

– систему класифікаційних ознак ідентифікації корпорацій в структурі інституційних одиниць (за такими класифікаційними ознаками: правовий статус, економічні цілі, соціальні цілі, інституціональне підґрунтя), що дозволяє оптимізувати критерії відбору для проведення статистичного дослідження діяльності корпоративних структур в Україні, конкретизуючи його межі та перелік інституційних одиниць, що входять до його складу.

У діяльність корпорацій (ЗАТ "Ю.Ф.СІ.", довідка № 14 від 17.02.2010 р. та ЗАТ "Енергопромвентиляція", довідка № 16 від 10.04.2010 р.):

– методику відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з поверненням корпоративних прав учасникам при ліквідації юридичної особи.

– методику бухгалтерського обліку створення та використання фонду нарахування дивідендів акціонерам за рахунок нерозподіленого прибутку. Водночас запропоновано здійснювати резервування коштів на спеціальному поточному рахунку, на який будуть надходити кошти після отримання виручки від реалізації готової продукції, для подальшого використання з метою виплати дивідендів;

– форми внутрішньої звітності щодо взаємозв'язку між статутним капіталом, часткою корпоративних прав та розміром нарахованих дивідендів для надання достовірної та прозорої інформації щодо розрахунків з учасниками в корпоративних підприємствах.

Результати дослідження включені в навчальний процес Національної академії статистики, обліку та аудиту (довідка № 117/1 від 04.02.2010 р.) та Житомирського державного технологічного університету (довідка № 44-45/373 від 17.03.2010 р.).

Особистий внесок дисертанта. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягає у дослідженні питань, пов'язаних з подальшим розвитком бухгалтерського обліку та теоретико-методологічним забезпеченням такого розвитку.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені в дисертації, знайшли відображення у статтях, опублікованих у фахових та інших виданнях, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 10 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [24-34].

Публікації. Основні положення дисертації викладено у працях, у тому числі: 2 монографіях (з них 1 одноосібна), 21 статті у фахових виданнях, 11 тезах доповідей на конференціях, 3 публікаціях в інших виданнях. Публікації відображають основні результати дисертації. Із опублікованих у співавторстві праць в дисертації використані лише результати, отримані автором особисто.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 363 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 43 таблиці на 36 сторінках, 68 малюнків на 35 сторінках, 28 додатків, розміщених на 103 сторінках. Список використаних джерел нараховує 499 найменування і розміщений на 52 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі **“Теоретико-економічні та правові засади виникнення корпоративних прав в Україні й світі: передумови організації бухгалтерського обліку”** розкриті проблемні питання теоретико-економічних та правових засад виникнення корпоративних прав в Україні та світі, висвітлено особливості корпоративного управління в інституційному середовищі, що дало змогу охарактеризувати корпоративні права як наслідок розвитку принципів корпоративного управління.

Проведений аналіз підходів до поняття “корпорація” дозволив виявити відсутність єдності в поглядах дослідників та науковців, що обумовило необхідність розробки авторського підходу, за яким визначення корпорації зводиться до таких формальних ознак: наявність юридично відокремленого суб'єкта господарювання – юридичної особи; розвиток організаційної структури;

широкий діапазон видів діяльності (або лідируючі позиції на відповідному ринку); розвинена система господарських зв'язків; наявність представницького складу професійних керівників; централізація управлінських функцій; обмежена відповідальність (акціонерів) за зобов'язаннями; можливості вільного продажу інвесторами (власниками) своїх акцій (часток) тощо.

Встановлено, що корпорація функціонує як самостійний суб'єкт господарювання, який характеризується взаємопов'язаною сукупністю економічних, правових, інституційних і соціальних відносин. Основними ознаками визначення корпорації є те, що вона є самостійною юридичною особою, яка створюється шляхом об'єднання інтересів юридичних, фізичних осіб та суспільства задля досягнення спільної мети, має можливість накопичувати значний капітал і отримувати прибуток, несучи корпоративну соціальну відповідальність.

Корпорація одночасно є складною системою, результат діяльності якої визначається досягненням економічних і соціальних цілей в результаті інтеграційного функціонування її елементів, яку слід розглядати з урахуванням таких основних складових даного поняття, як елементи, компоненти, структура, цілісність, зв'язки, процеси та взаємозв'язок із її зовнішнім середовищем.

Зовнішнє середовище як "надсистема" корпорації включає велику кількість співіснуючих підсистем зі своїми характеристиками, які можна класифікувати на верхньому рівні як макросередовище у складі соціальної, економічної підсистем і інституційної інфраструктури, а на нижчому – безпосереднє оточення у складі споживачів, постачальників, конкурентів, виробничої інфраструктури й ринку праці. Розгляд корпорації як системи дозволяє встановити, що їй притаманні такі особливості: змінність окремих параметрів і стохастичність поведінки; унікальність і непередбачуваність поведінки корпорації в конкретних умовах і, разом з тим, наявність обмежених можливостей, визначених наявністю ресурсів; здатність змінювати свою структуру й формувати варіанти поведінки; здатність протистояти ентропійним тенденціям; здатність адаптуватися до зміни умов тощо.

Основним елементом підвищення ефективності діяльності корпорації є корпоративне управління. Проведений аналіз підходів до розуміння сутності корпоративного управління дозволив встановити, що корпоративним правам як інструменту соціально-економічного розвитку в цілому держави та окремих суб'єктів господарювання приділяється недостатня увага. В дослідженні корпоративне управління розглядається як процес, через який досягається баланс інтересів заінтересованих у функціонуванні корпорації суб'єктів.

Визначено два аспекти сутності корпоративного управління: цілеспрямована діяльність системи виборних та призначених органів, через яку спрямовуються і контролюються товариства; система правил і поведінки між зацікавленими особами з метою максимізації прибутку, зростання капіталізації товариства та підвищення його конкурентоспроможності. При цьому функція держави полягає у контролі за відповідними процесами корпоративної діяльності з точки зору дотримання комерційними структурами норм соціальної відповідальності перед суспільством.

Традиційна методологія економічної теорії стала неефективною при вирішенні нових проблем суспільно-економічних відносин, які з'явилися в кінці XIX на початку XX століття і були пов'язані з дихотомією в інтересах внаслідок існування різних мотивів поведінки підприємців, власників та технократів. Мінімізація інформаційної та управлінської асиметрії стали центральними проблемами, які досліджували і намагалися вирішити представники неокласичного інституціоналізму.

Виходячи із обґрунтованої вище сутності корпорації, корпоративного управління та корпоративних прав розроблено концептуальну модель дослідження корпоративних прав у системі бухгалтерського обліку (рис. 1).

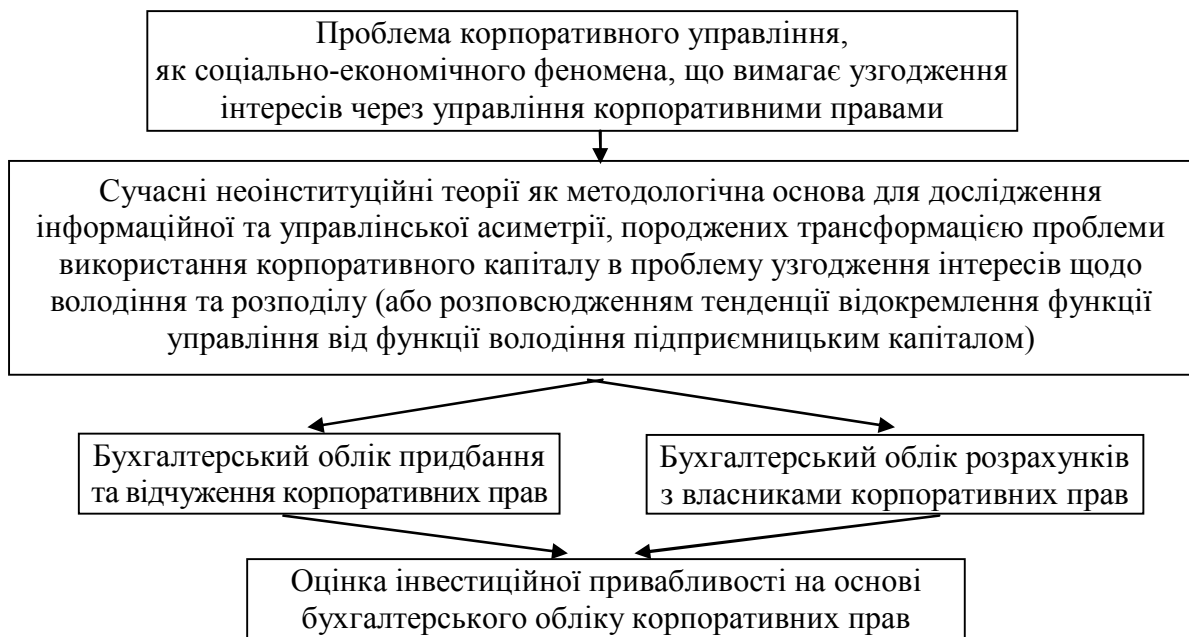

Рис. 1. Концептуальна модель дослідження корпоративних прав у системі бухгалтерського обліку

Використання концептуальної моделі дозволяє забезпечити послідовність дослідження особливостей бухгалтерського обліку придбання, наявності та відчуження корпоративних прав і розрахунків з власниками корпоративних прав на основі застосування положень сучасних неокласичних теорій та проведення на цій основі оцінки інвестиційної привабливості.

Предметом корпоративного управління є корпоративні права. Під корпоративними правами в дисертації розуміється сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які визначаються з прав власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів або активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом і статутними документами.

Конфлікт інтересів між суб'єктом господарювання та державою доповнився внутрішньофірмовим конфліктом у системі управління корпорацією, зокрема в проблемі встановлення корпоративних прав.

Вирішення цієї проблеми вимагає розробки комплексу заходів щодо організації та методології бухгалтерського обліку корпоративних прав. В якості теоретичного підґрунтя доцільно використовувати теорії, які виникли та продовжують розвиватися в рамках неоконституціоналізму.

Протягом ХХ ст. вченими-неоконституціоналістами здійснено значний внесок у розвиток теорії агентських відносин, хоча невирішеним залишаються проблеми практичної реалізації пропозицій з урахуванням її положень виходячи з концепції системної трансформації ринкового суспільства. Головною проблемою на шляху їх втілення в практику діяльності корпорацій є проблема взаємозв'язків корпоративного управління з системою бухгалтерського обліку, а також використання даних, що формуються у системі бухгалтерського обліку корпорації в організації та здійсненні корпоративного управління, оскільки за сучасних умов господарювання важлива роль в організації діяльності корпорації належить корпоративному управлінню та обліковій політиці.

Для відображення корпоративних прав в бухгалтерському обліку ідентифіковано систему об'єктів, пов'язаних з процесами їх придбання, використання та відчуження (фінансові інвестиції, статутний (акціонерний) капітал, операції з дивідендами, розрахунки з учасниками, фонд нарахування дивідендів, операції з розподілу прибутку) (рис. 2).

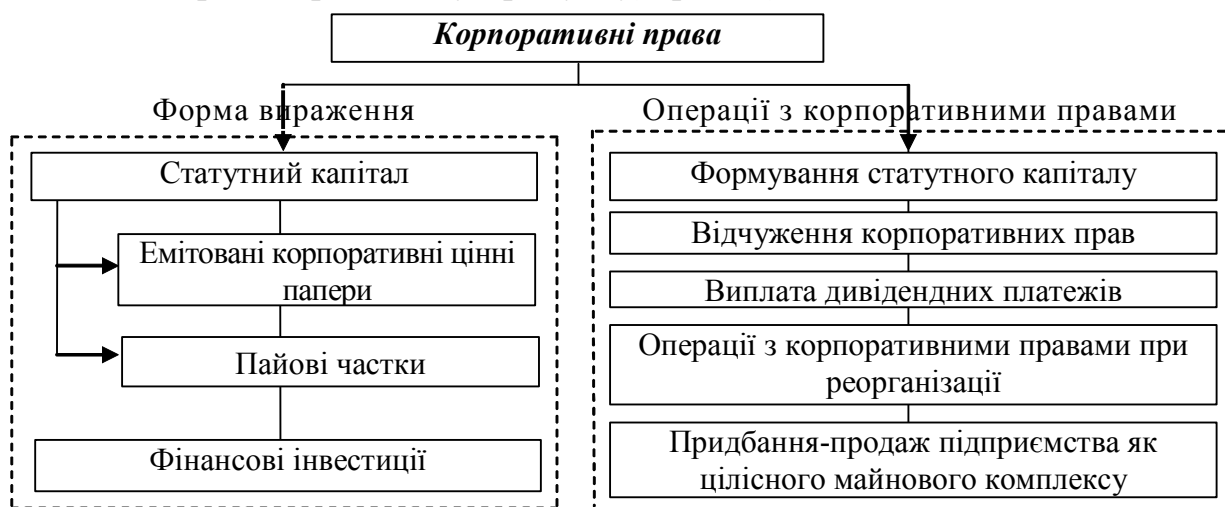

Рис. 2. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку

З метою реалізації основних положень неоконституціоналізму здійснено класифікацію корпоративних прав для бухгалтерського обліку за такими ознаками: майновий зміст (майнові та немайнові), повнота (повні, неповні, основні, додаткові) (рис. 3).

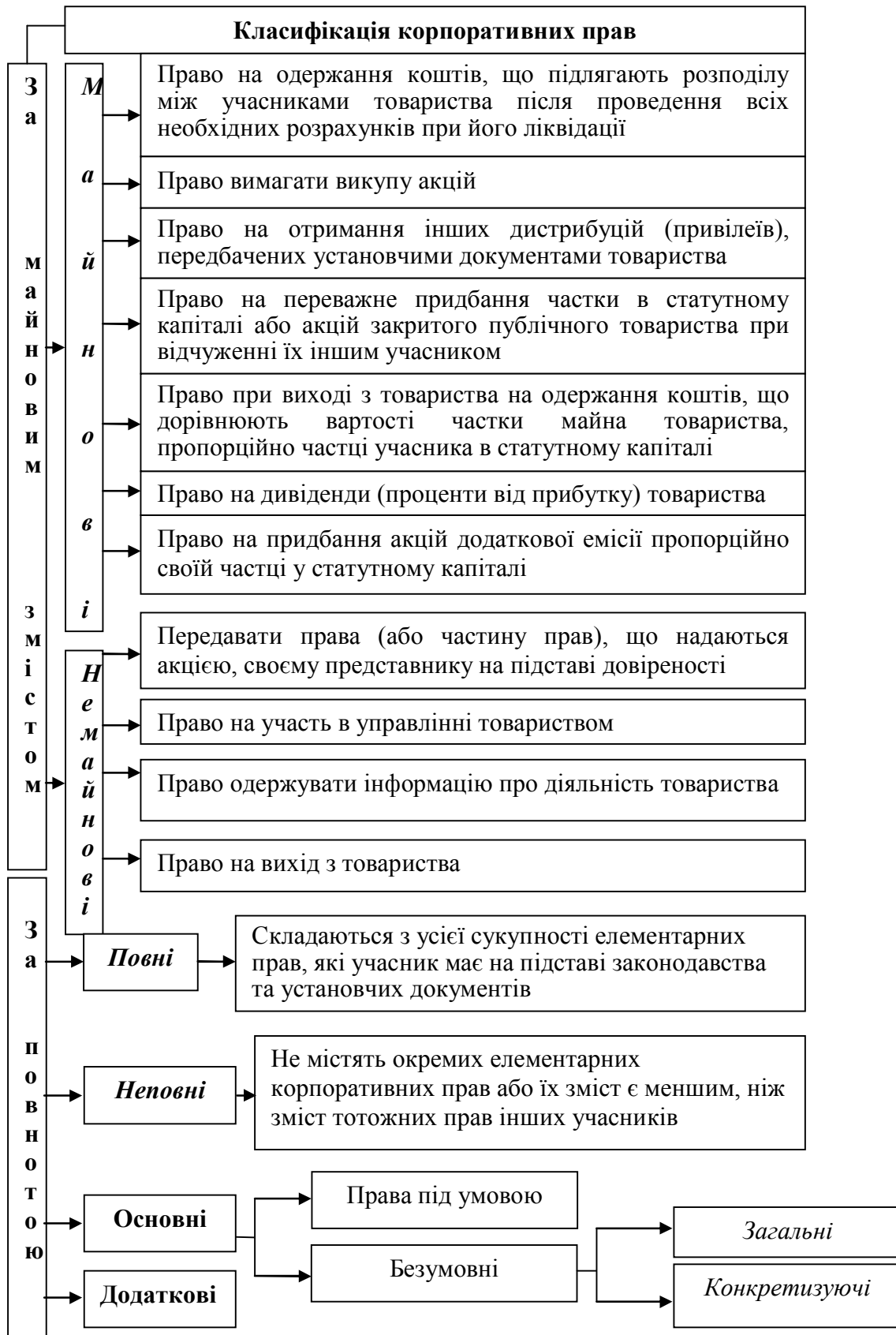

Рис. 3. Узагальнена класифікація корпоративних прав

Використання наведеної класифікації дозволить розкрити механізм використання корпоративних прав та визначити методичку їх облікового відображення.

У другому розділі **“Проблеми організації бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами та шляхи їх вирішення”** висвітлені науково-обґрунтовані варіанти вирішення проблем організації бухгалтерського обліку корпоративних прав, розроблено систему наукових положень щодо формування облікової політики корпорації на стадіях її життєвого циклу, виділено теоретико-методологічні аспекти корпоративних прав у обліковій політиці підприємства.

Система бухгалтерського обліку є забезпечувальною ланкою у системі (в контексті системного підходу – надсистемі або системі вищого порядку) корпоративного управління, вона призначена впорядковувати вхідну та вихідну інформацію відповідно до потреб управління. Взаємодія системи бухгалтерського обліку і корпоративного управління забезпечує умови діяльності підприємств-членів корпорації, передбачає створення внутрішніх управлінських структур, які сприяють ефективному функціонуванню корпорації, забезпечують баланс інтересів різних груп акціонерів і прозорість інформації про діяльність корпорації за допомогою елементів облікової політики (рис. 4).

Під корпоративною обліковою політикою пропонується розуміти сукупність принципів, методів і способів організації й ведення бухгалтерського обліку, яка базується на основі міжнародних і національних нормативних документів і рішень керівництва материнської компанії, що відповідають особливостям діяльності корпоративних структур для складання й подання бухгалтерської звітності, в тому числі консолідованої, з метою узгодження корпоративних інтересів.

Єдина корпоративна облікова політика є тим важливим засобом, завдяки якому існує можливість розумного поєднання державного регулювання і власної ініціативи корпорації в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку, що дозволяє своєчасно виявити позитивні та негативні соціально-економічні результати діяльності корпорації та їх наслідки, забезпечити баланс інтересів всіх учасників корпоративних відносин, відображає ефективні методи взаємодії держави, ринку і корпоративних утворень, а також допомагає виявити резерви та економічні вигоди від здійснення господарських операцій та їх відображення в бухгалтерському обліку за допомогою відповідних альтернативних методів і способів, обраних корпорацією.

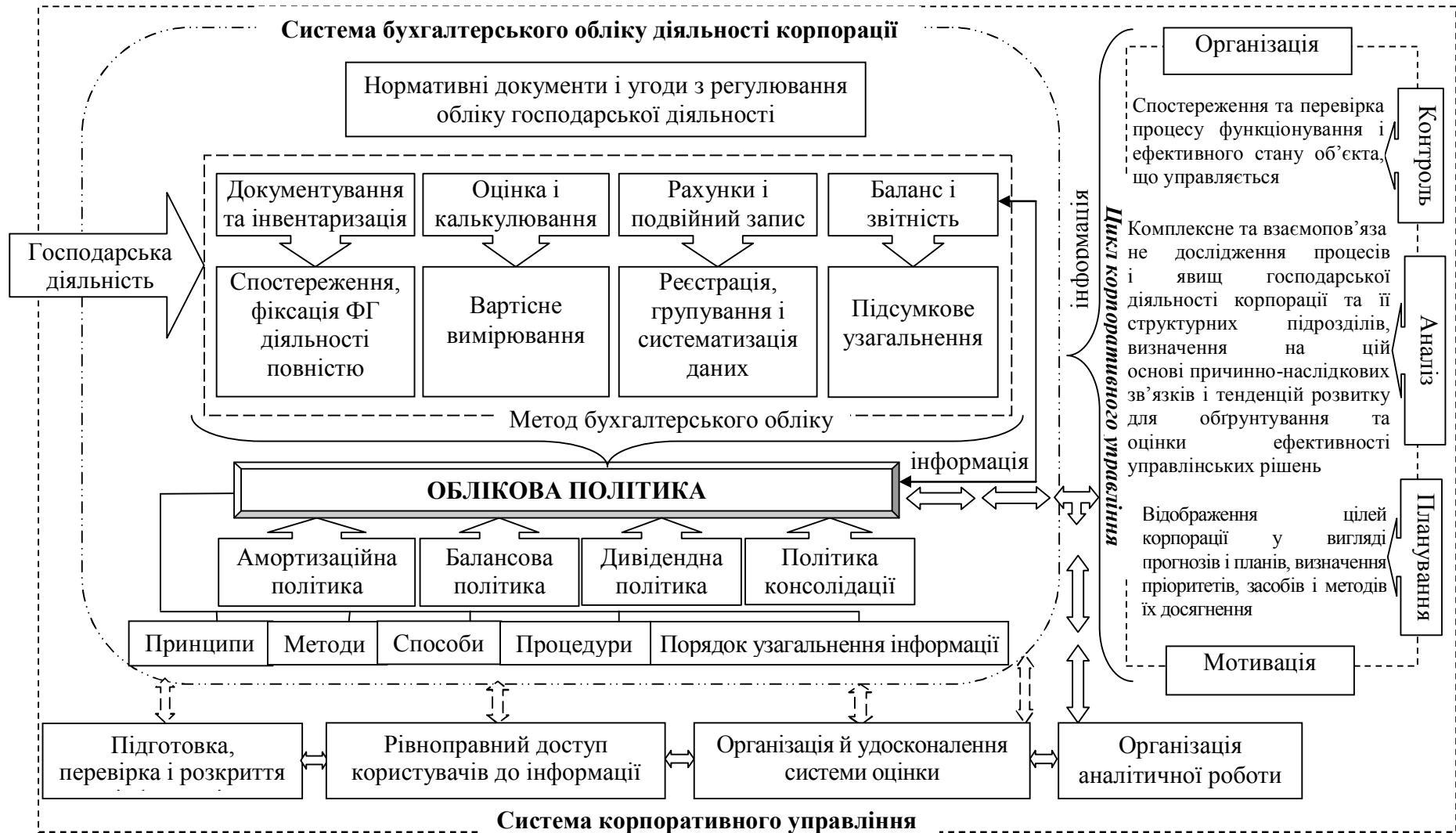

Рис. 4. Взаємозв'язок систем бухгалтерського обліку та корпоративного управління

Облікова політика, як складова системи корпоративного управління, дозволяє визначити альтернативу при виборі методів, принципів, правил та процедур ведення обліку корпоративних операцій, забезпечує варіативність формування інформації про стан активів, пасивів, капіталу, доходів та витрат корпорації, здійснення внутрішніх розрахунків і обліку господарської діяльності за сегментами, забезпечує достовірність бухгалтерської інформації, законність і доцільність господарських операцій, виявлення відхилень від цілей, норм, нормативів, планів, правил, стандартів в окремих структурних підрозділах, підприємствах-членах корпорації та по корпорації в цілому, адже наявність достовірних та якісних облікових процедур, переорієнтованих з контрольно-розподільчих функцій на управлінські, сприяє підвищенню ефективності системи корпоративного управління. Крім того, облікова політика корпорації є складовою загальної стратегії її економічного розвитку та забезпечує ефективну реалізацію прав акціонерів в процесі здійснення стратегічних і тактичних фінансових рішень щодо розподілу результатів діяльності корпорації, сприяє узгодженню інтересів усіх учасників корпоративних відносин, що спрямовані на досягнення максимально можливого приросту вартості корпорації.

Облікова політика корпорації є засобом реалізації механізму забезпечення балансу інтересів учасників корпоративних відносин, в тому числі координації їх дій у частині прийняття управлінських рішень. Наявні методичні підходи до формування й розкриття облікової політики підприємств за сучасних умов не є адаптованими до особливостей діяльності корпорації, адже облікова політика на рівні окремого підприємства не повною мірою відповідає особливостям облікового процесу в корпорації. Тому перед корпораціями постає завдання розробки й формування організаційних, методичних і технічних аспектів бухгалтерського обліку, що обумовлює необхідність розробки науково-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і розкриття єдиної облікової політики корпорації, яка б забезпечувала ефективне корпоративне управління та сприяла узгодженню інтересів учасників економічних відносин.

Такий підхід дозволяє представити облікову політику системою моделювання економічних вигод за пріоритетами корпоративних інтересів, оскільки використання переваг корпоративних об'єднань, що полягають в розробці економічної і організаційної стратегій та методології управління економічно стійким розвитком, за сприятливих інституційних умов у корпорації, забезпечує швидке і масштабне розміщення обмежених ресурсів підприємств-членів корпорації і суспільства в економічно доцільних напрямках, що визначає економічний ефект функціонування корпорації, який полягає в зміні загальної вартості фірм-учасників корпорації, і, як наслідок, в зміні добробуту інвесторів, що фінансують діяльність цих фірм, а також акціонерів та держави, що регулює господарську діяльність корпорації.

У бухгалтерському обліку корпорацій до конкретних методик ведення обліку всередині групи належать: продаж запасів; продаж необоротних активів; оренда необоротних активів; надання позик; сплата дивідендів; консолідація фінансових звітів; процеси злиття та поглинання; операції з корпоративними правами.

Наявність методичних розробок сприятиме визначенню та вибору таких способів, методів та прийомів бухгалтерського обліку, які відображатимуть усі особливості господарської діяльності корпорації в цілому та її окремих членів, а також дозволять забезпечити єдність інтерпретації даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності в межах корпорації.

Облікова політика, разом з реалізацією стратегії корпорації в сфері бухгалтерського обліку, забезпечує здійснення порівняльного аналізу з результатами діяльності інших корпорацій, а також результатів діяльності за декілька періодів. Можливість порівняння забезпечується незмінністю облікової політики, з іншого боку, саме через відносну сталість облікової політики реалізується принцип послідовності в бухгалтерському обліку.

Технічна складова облікової політики корпорацій повинна формуватися з врахуванням особливостей руху інформаційних потоків, що визначає доцільність врегулювання наступних основних питань:

- розробка та затвердження робочого плану рахунків корпорації в цілому та структурних підрозділів зокрема. Робочий план рахунків лежить в основі взаємозв'язку фінансового та управлінського обліку в корпораціях, оскільки забезпечує реєстрацію фактів господарського життя не тільки відповідно до вимог податкового законодавства, але й надає змогу відображати господарські операції в розрізі видів діяльності та центрів відповідальності підприємства;

- організація документообороту в межах корпорації та структурних підрозділів з метою забезпечення безперервності надходження, обробки та зберігання інформації;

- склад і порядок подання звітності структурними підрозділами та корпорацією в цілому;

- порядок проведення та оформлення результатів інвентаризації активів та зобов'язань тощо.

При розробці організаційної складової облікової політики слід врахувати та передбачити наступні питання:

- порядок розробки Положення про бухгалтерську службу, як структурний підрозділ для кожного рівня або відокремленого підрозділу;

- вибір оптимальної структури штатного розпису бухгалтерії та вибір способу розрахунку оптимальної чисельності облікових працівників;

- розподіл прав та обов'язків у сфері обліку та контролю операцій між рівнями управління;

- вибір форми ведення бухгалтерського обліку в межах підприємства з урахуванням особливостей діяльності та складності організаційно-виробничої структури корпорації;

- особливості взаємодії та розмежування робіт з метою формування чіткого підпорядкування фахівців бухгалтерських відділів підприємств різних рівнів у межах корпорації та із суміжними відділами;

– порядок розробки посадових інструкцій. Посадові інструкції мають типову схему, які включають: функції, загальні положення, обов'язки, права, відповідальність.

Враховуючи необхідність наявності єдиної облікової політики корпорації, запропоновано дотримуватися при її формуванні таких етапів: 1) аналіз структури корпорації; 2) аналіз характеру і особливостей діяльності корпорації в цілому та кожної організації, яка до неї входить; 3) визначення та обґрунтування взаємовідносин організацій, які входять до складу корпорації; 4) визначення зовнішніх та внутрішніх умов, явищ і процесів, які впливають на розробку та формування єдиної облікової політики корпорації; 5) визначення об'єктів облікової політики й обґрунтування елементів облікової політики за кожним таким об'єктом; 6) аналіз інформаційного забезпечення процесу формування єдиної облікової політики; 7) документальне оформлення єдиної облікової політики шляхом розробки Положення про облікову політику корпорації та підприємств-членів корпорації. Дотримання зазначених етапів дозволить забезпечити єдність інтерпретації даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності в межах корпорації.

Одним із завдань організації обліку в корпораціях є виокремлення основних об'єктів (корпоративні (пайові) цінні папери, похідні цінні папери, дивіденди) та відповідних елементів облікової політики. Дотримуючись позиції нерозривності між наведеними складовими, в роботі деталізовано особливі об'єкти облікової політики.

Сформульовані положення щодо організації бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами сприяють не лише одержанню достовірної інформації про фінансовий стан корпорації, що є необхідним для користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних рішень, але й вирішенню проблеми врегулювання відносин щодо набуття та реалізації корпоративних прав.

У третьому розділі **“Організація і методологія обліку придбання та відчуження корпоративних прав”** окреслено правові та організаційні аспекти придбання та відчуження корпоративних прав, що дозволило сформулювати систему методологічних та податкових аспектів обліку придбання та відчуження корпоративних прав, методичні аспекти бухгалтерського обліку продажу підприємства як цілісного майнового комплексу, його частини та корпоративних прав при реорганізації підприємства.

Враховуючи, що корпоративні права мають лише правову, а не матеріальну природу, фактичним втіленням правової природи є такі елементи, як фінансові інвестиції з боку власників корпоративних прав та емітовані цінні корпоративні папери або пайові частки з боку корпоративного підприємства – юридичної особи.

Виявлені в ході дослідження правові та організаційні аспекти придбання та відчуження корпоративних прав показали, що існуючі методики обліку їх купівлі та продажу з урахуванням чинного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, не враховують ряд принципових особливостей, характерних для таких операцій і розподілу викуплених товариством корпоративних прав між іншими власниками корпоративних прав.

На розробку методики бухгалтерського обліку та оподаткування операцій з придбання корпоративних прав у майні юридичних осіб впливають визначені теоретичні обґрунтування та методологічні підходи:

а) при придбанні корпоративних прав юридичною особою його фактичні витрати на придбання корпоративних прав слід розглядати як фінансові інвестиції;

б) при придбанні корпоративних прав фізичною особою:

– сума грошових коштів (вартість іншого майна), одержана фізичною особою понад його внесок до статутного капіталу підприємства, частка в якому продана, є доходом фізичної особи, з якої повинен утримуватися податок з доходів фізичних осіб;

– якщо частка продавалася юридичній особі, то обчислення й сплата податку з доходів фізичних осіб повинні проводитися підприємством-покупцем.

Не менш поширеними та неврегульованими в достатній мірі на законодавчому рівні залишаються операції з відчуження корпоративних прав, зокрема виникає ряд питань щодо порядку розподілу між учасниками викуплених корпоративних прав, можливості “наповнення” розподіленої між власниками корпоративних прав товариства частки реальними внесками власників корпоративних прав до статутного капіталу, відображення різниці між фактичною вартістю придбаного товариством корпоративного права та його номінальною вартістю в системі рахунків бухгалтерського обліку.

Доведено, що між власниками корпоративних прав повинна розподілятися номінальна вартість придбаних корпоративних прав, у зв'язку з чим необхідно визначити джерело для списання різниці між фактичними витратами на викуп корпоративних прав і їх номінальною вартістю. У такому випадку повинен застосовуватися загальний порядок закриття рахунку обліку вилученого капіталу, тобто різницю, що утворюється, потрібно списувати на рахунок обліку емісійного доходу (за його відсутності – на рахунок обліку нерозподіленого прибутку (непокритих збитків)).

З метою вирішення окреслених питань в дисертації пропонується при відображенні операцій з відчуження корпоративних прав товариством в бухгалтерському обліку дотримуватися таких методологічних підходів:

– викуплені товариством корпоративні права власника корпоративних прав у майні товариства відображаються на рахунку 45 “Вилучений капітал” за фактичною вартістю викупу;

– якщо товариство, що викупило корпоративні права у власника корпоративних прав товариства не реалізує їх, а спрямовує на зменшення статутного капіталу, в обліку дана операція відображається за дебетом рахунку 40 “Статутний капітал” в кореспонденції з рахунком 45 “Вилучений капітал”. Різниця між фактичними витратами на викуп корпоративних прав і їх номінальною вартістю, що виникає при цьому відображається на рахунку 45 “Вилучений капітал” та відноситься на субрахунок 421 “Емісійний дохід”;

– викуплені товариством корпоративні права можна не тільки продавати власникам корпоративних прав товариства або третім особам, зменшувати на них статутний капітал, але й розподіляти між усіма власниками таких прав товариства,

причому пропорційно до розмірів їх часток у статутному капіталі. При розподілі викуплених товариством корпоративних прав між його власниками змінюються лише частки власників корпоративних прав, величина статутного капіталу залишається незмінною;

– розподілені між власниками корпоративних прав товариства корпоративні права іншого власника корпоративних прав, викуплені товариством, можуть забезпечуватися джерелами власних засобів товариства або, якщо власниками корпоративних прав прийнято таке рішення, за рахунок засобів власників корпоративних прав товариства (у розмірі номінальної вартості корпоративних прав);

– якщо статутний капітал за розподіленими корпоративними правами поповнюється за рахунок джерел власних засобів товариства, то в якості джерел може використовуватися будь-яке з власних джерел формування засобів підприємства, окрім засобів цільового фінансування. У бухгалтерському обліку на номінальну вартість корпоративних прав рахунок 45 “Вилучений капітал” повинен кореспондувати з відповідним власним джерелом засобів товариства;

– якщо статутний капітал за розподіленими корпоративними правами поповнюється за рахунок засобів власників корпоративних прав, то на суму їх заборгованості, яка відповідає номінальній вартості частки, що припадає на кожного з власників корпоративних прав, повинен проводитися бухгалтерський запис за дебетом рахунку 45 “Вилучений капітал” у кореспонденції за кредитом субрахунку 672 “Розрахунки за іншими виплатами”.

Запропонована методика дозволить усунути суперечності щодо вартості, за якої слід відображати викуплені корпоративні права в бухгалтерському обліку, та враховує можливість здійснення розрахунків за корпоративні права не тільки грошовими коштами товариства, але й іншим майном.

Одним з проблемних питань, які виникають в ході здійснення операцій з придбання та відчуження корпоративних прав, є їх документальне забезпечення, зокрема в частині операцій з їх анулювання та перепродажу. З цією метою запропоновано використовувати розроблену форму документу “Розрахунку результату від перепродажу корпоративних прав або їх анулювання”, що на практиці забезпечить систематизацію інформації про кількість акцій, їх номінальну та реальну вартість, можливі кореспонденції рахунків внаслідок перепродажу чи анулювання корпоративних прав.

Відображення в бухгалтерському обліку купівлі-продажу корпоративних прав на підприємство та на його частину має ряд відмінностей, обумовлених правовими особливостями таких операцій. Встановлено, що операції купівлі-продажу підприємств принципово відрізняються від операцій купівлі-продажу частини підприємств. Продавцем частини підприємства є не його засновник, а товариство в цілому. При цьому продаж може відбуватися тільки відносно відокремлених частин підприємства – філій, інших його структурних підрозділів, виділених на окремий баланс. При продажу підприємства як цілісного майнового комплексу відбувається зміна власника, а складові активів та пасивів

підприємства, що продається, не змінюються; при продажу частини підприємства – відображається перехід окремих видів активів і зобов'язань на баланс підприємства-покупця.

Використання різних рахунків обліку продажу відносно окремих об'єктів, які передаються, є недоцільним, оскільки реалізується саме майновий комплекс, відносно якого встановлено відповідну договірну ціну. З метою приведення у відповідність чинного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій до правових особливостей операцій з продажу підприємств запропоновано для відображення в бухгалтерському обліку операцій з продажу частини підприємств здійснювати з використанням субрахунків 743 “Дохід від реалізації частини підприємства” та 973 “Собівартість реалізованої частини підприємства” (табл. 2).

Таблиця 2

Методика облікового відображення продажу частини підприємства

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
1	Відображено продажну вартість частини підприємства, що реалізується	377 “Розрахунки з іншими дебіторами”, 31 “Рахунки в банках”	743 “Дохід від реалізації частини підприємства”
2	Відображено ПДВ	743 “Дохід від реалізації частини підприємства”	641 “Розрахунки за податками”
3	Відображено суму кредиторської заборгованості, що переводиться на підприємство-покупця	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”, 685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	377 “Розрахунки з іншими дебіторами”
4	Відображено собівартість реалізованої частини підприємства, у тому числі:		
4.1	– основні засоби, нематеріальні активи, капітальні інвестиції	973 “Собівартість реалізованої частини підприємства”	10 “Основні засоби”, 12 “Нематеріальні активи”, 15 “Капітальні інвестиції”
4.2	– виробничі запаси, готова продукція	973 “Собівартість реалізованої частини підприємства”	20 “Виробничі запаси”, 26 “Готова продукція”
5	Відображено суму дебіторської заборгованості, що переводиться на підприємство-покупця	973 “Собівартість реалізованої частини підприємства”	36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”, 377 “Розрахунки з іншими дебіторами”

Запропонована методика враховує методологічні відмінності щодо здійснення операцій продажу підприємств як цілісних майнових комплексів та їх частин і забезпечує адекватне економічній та правовій сутності таких операцій відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Як показує практика, вагому частку операцій з корпоративними правами займають саме операції, що пов'язані з реорганізацією підприємства.

Для процедури реорганізації корпорацій характерний ряд проблем і особливостей, пов'язаних з організацією бухгалтерського обліку, зокрема порядок облікового відображення отриманого в результаті реорганізації

майна, необхідність врахування розміру чистих активів, що відповідають корпоративним правам власників корпоративних прав у статутному капіталі підприємств, що реорганізуються.

Існуючі підходи до організації бухгалтерського обліку процедури реорганізації мають ряд недоліків, що призводить до неможливості їх застосування на практиці. Так, якщо у новоствореного підприємства отримане майно розглядається як внесок до статутного капіталу, то у підприємств-правопопередників повинні відобразитися операції з передачі всіх статей балансу та закриття підприємств. У свою чергу, це означає необхідність здійснення у підприємств, що реорганізуються, відповідних бухгалтерських записів, пов'язаних зі складанням ліквідаційних балансів підприємств-правопопередників.

Частка в статутному капіталі при злитті підприємств і об'єднанні їх статутних капіталів повинна, якщо інше не обумовлене рішенням власників корпоративних прав, формуватися з урахуванням величини джерел власних засобів (чистих активів), що передаються.

У ході злиття і приєднання підлягають об'єднанню всі статті активу й пасиву реорганізованих підприємств за винятком окремих позицій. Обґрунтовано, що до балансу підприємства- правонаступника не повинні включатися:

- фінансові інвестиції підприємств-правопопередників, а також підприємства, до якого проводиться приєднання, в статутні капітали один одного;
- показники, що відображають взаємну дебіторську й кредиторську заборгованість між підприємствами, що реорганізуються, зокрема розрахунки за належними дивідендами.

Подібні підходи пропонуються і для випадків реорганізації шляхом виділення й поділу. Більшість фахівців під час реорганізації шляхом поділу майна, що передається, розглядають як внесок до статутного капіталу таких підприємств. При цьому “наповнення” статутного капіталу проводиться з використанням рахунку обліку розрахунків із власниками корпоративних прав. Перевагою цього підходу є контроль за повнотою і правильністю реорганізації.

У роботі запропоновано варіант розподілу та передачі новим підприємствам кожного з джерел власних засобів юридичної особи, що ліквідується, у тому числі й статутного капіталу. Особливість даного варіанту полягає в тому, що при недостатності розміру статутного капіталу новостворених підприємств шляхом поділу, власники корпоративних прав повинні поповнити статутний капітал або покрити його недостачу у встановленому законодавством порядку іншими отриманими при реорганізації власними джерелами, наприклад, нерозподіленим прибутком або за рахунок власних корпоративних прав.

Якщо статутний капітал виділеного підприємства виявиться меншим, ніж це передбачено чинним законодавством, то він може бути доповнений або отриманими при виділенні джерелами власних засобів, або додатковими внесками власників корпоративних прав.

Враховуючи вітчизняну практику та результати дослідження, запропоновано методику відображення операцій з передачі майна і зобов'язань при реорганізації підприємства шляхом виділення (якщо при виділенні не створюється дочірнє підприємство) та операцій зі збільшення розміру статутного капіталу новоствореного підприємства при такому виділенні за рахунок джерел власних засобів або додаткових внесків власників корпоративних прав (табл. 3).

Таблиця 3

Методика облікового відображення процесу реорганізації шляхом виділення

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
Операції з передачі майна та зобов'язань (при реорганізації шляхом виділення без створення дочірнього підприємства)			
Підприємство, що реорганізується			
1	Передано активи підприємства, що реорганізується, підприємству, що виділяється внаслідок реорганізації	14 "Довгострокові фінансові інвестиції"	10 "Основні засоби" (за залишковою вартістю), 20 "Виробничі запаси", інші рахунки обліку активів
2	Передано власні та залучені джерела, що відповідають вартості переданих новоствореному підприємству активів	40 "Статутний капітал", 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" та ін.	14 "Довгострокові фінансові інвестиції"
Новостворене підприємство			
1	Оголошено статутний капітал підприємства, що створюється в результаті реорганізації	46 "Неоплачений капітал"	40 "Статутний капітал"
2	Оприбутковано активи від підприємства, що реорганізується	10 "Основні засоби" (за залишковою вартістю), 20 "Виробничі запаси", 28 "Товари", 31 "Рахунки в банках", 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", інші рахунки обліку активів	46 "Неоплачений капітал"
3	Відображено власні та залучені джерела, що відповідають вартості отриманих активів від підприємства-правопередника	46 "Неоплачений капітал"	40 "Статутний капітал", 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" та ін.
Операції зі збільшення розміру статутного капіталу новоствореного підприємства шляхом виділення			
Додаткові внески проводяться власниками корпоративних прав			
1	Оголошено статутний капітал на суму, якої не вистачає до законодавчо встановленого розміру	46 "Неоплачений капітал"	40 "Статутний капітал"
2	Поповнено статутний капітал за рахунок додаткових внесків власників корпоративних прав	10 "Основні засоби", 20 "Виробничі запаси", інші рахунки обліку активів	46 "Неоплачений капітал"
Збільшення статутного капіталу за рахунок джерел власних засобів			
1	Поповнено статутний капітал за рахунок різних джерел власного капіталу	43 "Резервний капітал", 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)", 42 "Додатковий капітал"	40 "Статутний капітал"

Запропонована методика передбачає використання рахунків 14 “Довгострокові фінансові інвестиції” та 46 “Неоплачений капітал” в якості транзитних рахунків при реорганізації підприємств шляхом виділення. Дана позиція дозволяє забезпечити дотримання основоположного методу бухгалтерського обліку – подвійного запису.

З метою уникнення проблемних питань, що виникають при реорганізації шляхом перетворення, доцільно зберігати баланс підприємства, що реорганізується, доповнивши його записами, які стосуються коригування окремих статей (збільшення статутного капіталу, зміна в аналітичному обліку складу власників корпоративних прав (якщо таке відбувається) тощо). Такий підхід істотно спрощує процедуру перетворення та сприяє вдосконаленню методичних підходів до її бухгалтерського відображення.

У четвертому розділі **“Організація та методологія розрахунків з власниками корпоративних прав”** досліджено питання обліку розрахунків з власниками корпоративних прав, охарактеризовано організаційно-правові аспекти розрахунків із власниками корпоративних прав, розкрито зміни розміру корпоративних прав при різних співвідношеннях між статутним капіталом та чистими активами, надано рекомендації щодо бухгалтерського обліку розрахунків із власниками корпоративних прав у разі виходу із товариства, а також у випадку його ліквідації.

У 1 півріччі 2007 р. питома вага розглянутих з прийняттям рішення корпоративних спорів, пов’язаних зі створенням господарських товариств: скасування державної реєстрації товариства, спори між засновниками товариства, спори щодо зобов’язань, які виникли до державної реєстрації товариства становила 34,9 %; спорів про визнання рішень загальних зборів недійсними – 19,5 %; спорів, пов’язаних з виходом, виключенням учасника з товариства, переходом частки учасника у статутному (складеному) капіталі товариства – 8,8 %.

З огляду на практику судових корпоративних спорів (спори, пов’язані з виходом, виключенням учасника з товариства, переходом частки учасника у статутному (складеному) капіталі товариства – зросли з 3,2 % у 2006 р. до 8,8 % у 2007 р. від загальної кількості корпоративних спорів) детального дослідження потребують наступні питання: облік нарахування та виплати дивідендів відповідно до вимог Закону України “Про акціонерні товариства”; вихід власника корпоративних прав з товариства та облікове відображення змін власного капіталу; облік розрахунків з власниками корпоративних прав при ліквідації товариства.

Для забезпечення дотримання вимог Закону України “Про акціонерні товариства” вважаємо за доцільне створювати на підприємстві фонд нарахування дивідендів з використанням для його облікового відображення окремого субрахунку 426 “Фонд нарахування дивідендів” у складі синтетичного рахунку 42 “Додатковий капітал” за рахунок нерозподіленого прибутку. Враховуючи те, що будь-який фонд повинен мати реальне забезпечення грошовими коштами, тому пропонуємо резервувати кошти на окремому субрахунку 315 “Поточний рахунок для виплати дивідендів”. Специфічним є характер використання коштів фонду нарахування дивідендів для конкретизації його облікової сторони. При використанні коштів

фонду нарахування дивідендів загальна величина пасивів товариства не змінюється, оскільки відбувається перекласифікація відповідних статей. Однак за умови резервування коштів на спеціальному поточному рахунку для виплати дивідендів буде контролюватися їх цільове використання.

Найпоширенішою підставою припинення корпоративних правовідносин є вихід власника корпоративних прав з товариства. Недосконалість чинного законодавства в цій частині обумовлює наукові дискусії й ускладнює практику бухгалтерського обліку. Дослідження порядку розрахунків з власниками корпоративних прав при виході з товариства дозволило встановити, що для цілей бухгалтерського обліку найважливішими питаннями є визначення моменту виходу та розміру майна, що належить учаснику.

Для забезпечення достовірності облікової інформації щодо розрахунків з власниками корпоративних прав слід дотримуватися таких положень:

– у змісті установчих документів товариства повинен бути передбачений розділ, що визначає порядок і терміни розрахунків з власником корпоративних прав, який вибуває;

– для виходу власника корпоративних прав з товариства не вимагається згода інших власників корпоративних прав чи прийняття відповідного рішення зборами власників корпоративних прав товариства. Якщо момент виходу власника корпоративних прав з товариства не визначений в установчих документах або в договорі про створення товариства, то днем виходу власника корпоративних прав є день подачі власником корпоративних прав заяви про вихід зі складу власників корпоративних прав;

– при виході власника корпоративних прав з товариства з обмеженою відповідальністю йому виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна до його частки в статутному (складеному) капіталі, та частина прибутку, одержаного товариством у відповідному році до виходу власника корпоративних прав. При цьому вартість майна та розмір частини прибутку товариства, належні до виплати власнику корпоративних прав, який виходить, повинні обчислюватися на дату волевиявлення власника корпоративних прав вийти з товариства, тобто на дату подання власником корпоративних прав заяви про вихід з товариства;

– в обліковій політиці підприємства повинні передбачатися способи збільшення вартості чистих активів для забезпечення безперервності діяльності, зокрема класифікатор операцій щодо впливу на вартість чистих активів;

– порядок розрахунку компенсації у разі виходу власника корпоративних прав для уникнення в подальшому судових спорів слід здійснювати відповідно до Методичних рекомендацій щодо визначення вартості чистих активів акціонерних товариств, що повинно зазначатися в установчих документах товариства.

Враховуючи, що зміст форм фінансової звітності, затверджених П(С)БО для акціонерних товариств, не може забезпечити управлінський персонал необхідною інформацією про діяльність підприємства, розроблено форму внутрішньої звітності, яка деталізує інформацію про статутний капітал, зокрема про частку кожного

власника корпоративних прав в статутному капіталі акціонерного товариства, розмір чистих активів, нараховану та сплачену суму дивідендів на звітну дату. Дозволяє порівняти розмір корпоративних прав учасника відповідно до установчих документів та розмір належних йому дивідендів та частки майна підприємства відповідно до вартості чистих активів.

На практиці існує проблема формування статей ліквідаційного балансу, що потребує описання порядку визначення вартості майна, яке підлягає передачі власникам корпоративних прав, методики облікового відображення процесу продажу при розрахунках із власниками корпоративних прав в негрошовій формі та порядку оподаткування операцій з повернення таких прав їх власникам.

З метою розв'язання зазначених питань запропоновано методику обліку розрахунків з власниками корпоративних прав, концептуальною основою якої є такі методологічні положення:

- всі джерела власних засобів (окрім цільового фінансування) закриваються на рахунок 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”;

- сальдо по кредиту рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)” визначає суму активів, яка спрямовується на розрахунки із власниками корпоративних прав;

- розрахунок може проводитися грошовими коштами та іншими активами;

- розподіл корпоративних прав між усіма власниками корпоративних прав здійснюється пропорційно до частки в статутному капіталі або за іншою методикою, передбаченою статутом чи рішенням загальних зборів власників корпоративних прав;

- всі операції, пов'язані із поверненням корпоративних прав їх власників, оподатковуються відповідно до чинного законодавства;

- розрахунки з власниками корпоративних прав є завершальною операцією на підприємстві, що ліквідується, внаслідок чого валюта ліквідаційного балансу дорівнюватиме нулю.

Використання даної методики, яка враховує принципові відмінності від випадків, коли корпоративні права товариства не вилучаються, а реалізуються за договорами купівлі-продажу іншим власниками корпоративних прав товариства власне товариству або третім особам, дозволить приймати ефективні управлінські рішення щодо оптимального розподілу корпоративних прав і забезпечить відображення таких операцій в бухгалтерському обліку.

У п'ятому розділі **“Економічний аналіз інвестиційної привабливості власників корпоративних прав”** розроблено методику економічного аналізу інвестиційної привабливості суб'єктів володіння корпоративними правами з метою прийняття ефективних рішень щодо перспектив вкладення грошових коштів, проведено критичний аналіз сучасних методів оцінки інвестиційної діяльності корпорацій та розглянуті можливості прогнозування інвестиційно-привабливих напрямів, які детермінують мотивацію національних та іноземних інвесторів.

Використання категорії “інвестиційна привабливість” в Україні є відносно новим як у теорії, так і в практиці. У сучасних умовах господарювання дослідження за даною тематикою набувають все більшої актуальності як для потенційних інвесторів, так і для підприємств – об’єктів інвестування.

При визначенні інвестиційної привабливості діяльності необхідним є аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища потенційно можливого об’єкта інвестування, оскільки в умовах ринкового середовища та фінансової кризи зміна будь-якого фактора може кардинально вплинути на показники інвестиційної привабливості підприємства. Необхідно враховувати не тільки дані оперативного аналізу, а й перспективного, тому під інвестиційною привабливістю слід розуміти системну сукупність перспективних можливостей вкладення коштів з метою отримання економічних вигід у майбутньому як наслідок результатів минулої господарської діяльності потенційного об’єкта інвестування, суб’єктивно оцінювана інвестором.

Інвестиційна привабливість є суб’єктивною категорією, оскільки при її визначенні аналітики можуть брати до уваги різні фактори, приймати рішення залежно від власного професійного судження, рівня кваліфікації та компетенції, досвіду аналізу рівня інвестиційної привабливості суб’єкта господарювання та ефективності здійснення такого інвестування.

Приймаючи рішення щодо вкладання капіталу в певний інвестиційний об’єкт, інвестор розглядає інвестиційну привабливість комплексно (рис. 5).

Рис. 5. Багаторівнева модель інвестиційної привабливості економіки

Зважаючи на те, що в ході оцінки інвестиційної привабливості постає проблема невизначеності щодо інтенсивності та напрямів інвестиційної діяльності на міжнародному рівні, доцільним для зниження рівня даної проблеми є застосування методу перевірки списку, методу оцінки пункту (Scoring-Modells – оціночних моделей), послідовних методів оцінки.

З метою визначення правильності використання сучасних методів оцінки інвестиційної діяльності підприємств та взаємоузгодженості системи економічного аналізу на загальнокорпоративному рівні, слід дотримуватися наступних складових організації аналітичної роботи в корпорації: технічне, методичне, кадрове та інформаційне забезпечення. Врахування вказаних елементів дозволяє розробити єдину методику аналізу інвестиційної привабливості корпорації через ефективну обробку аналітичної інформації, адекватне розуміння її користувачами та виконавцями, забезпечення достатніми методичними матеріалами тощо.

Виходячи з вищенаведеного, пропонується використовувати наступну методику аналізу інвестиційної привабливості (рис. 6).

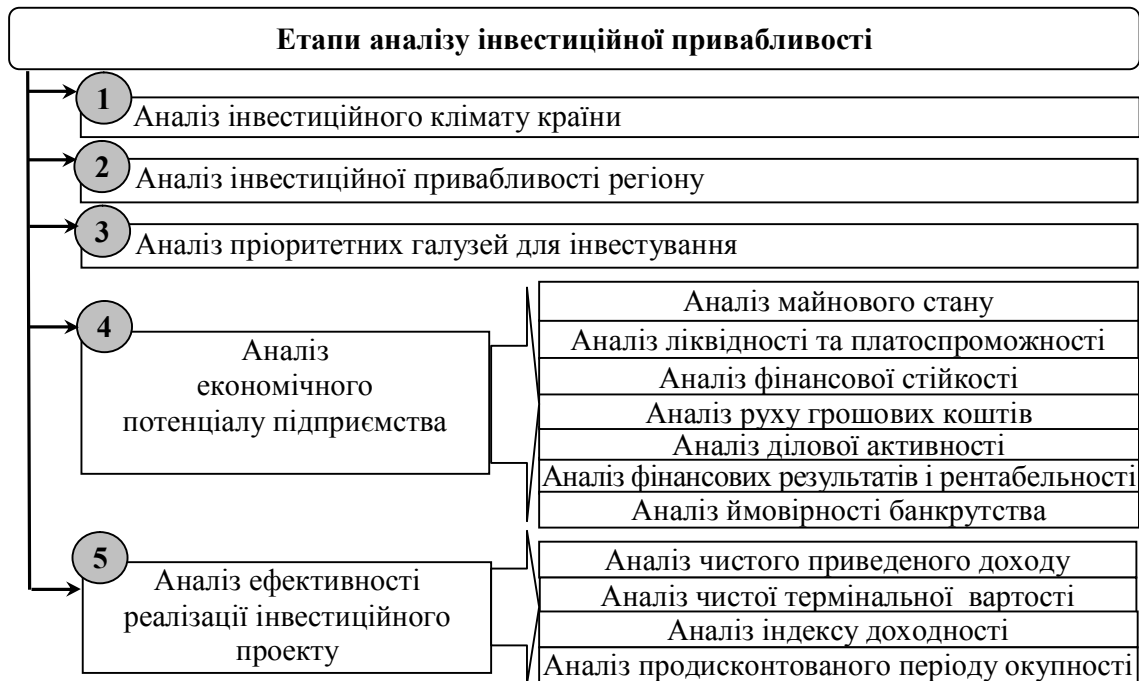

Рис. 6. Запропонована методика аналізу інвестиційної привабливості на різних рівнях економічної системи

За кожним із визначених напрямів аналізу систематизовано показники, які надають ретроспективну та перспективну оцінку інвестиційної діяльності корпорацій, а також їх зовнішнього середовища.

Зокрема, для аналізу інвестиційної привабливості підприємства як об'єкта інвестування пріоритетне значення має аналіз показників фінансового стану: майнового та фінансового потенціалу, розвитку та результативності господарської діяльності, ймовірності банкрутства, оскільки їх використання дозволить визначити наскільки швидко вкладені засоби обертаються у процесі діяльності підприємства та можливість отримання високого прибутку в процесі використання вкладених засобів; виявити рівень достатності формування грошових потоків за видами діяльності; визначити потребу в додатковому залученні грошових коштів та шляхи ефективного використання капіталу; оцінити ризик, пов'язаний із структурним формуванням інвестиційних ресурсів, виявити оптимальність фінансування поточної господарської діяльності; оцінити внутрішні та зовнішні можливості, які б забезпечили конкурентоспроможність суб'єкта господарювання та реалізацію його цілей в конкурентній боротьбі.

Апробація запропонованої методики аналізу інвестиційної привабливості на підприємствах свідчить про те, що вона дозволяє надавати оперативну інформацію інвесторам про перспективи вкладення грошових коштів.

ВИСНОВКИ

У дисертації розроблено теоретичні, методологічні й організаційні положення відображення корпоративних прав у системі бухгалтерського обліку, що забезпечує комплексне вирішення проблеми створення організаційного та теоретико-методологічного інструментарію бухгалтерського обліку корпоративних прав для сприяння підвищенню ефективності управління корпорацією. Результати дослідження теоретичних, методологічних і організаційних положень бухгалтерського обліку корпоративних прав дозволили отримати такі висновки і пропозиції.

1. Корпорація є складною, відкритою, динамічною, розвиваючою, стохастичною, адаптивною системою, якій притаманне обмеження особистої відповідальності; розподіл комерційного ризику інвестування, використання ефекту синергізму та переваг ефекту масштабу й спеціалізації; підвищення адаптаційних можливостей; прийняття правової, економічної та соціальної відповідальності; складність механізмів корпоративного управління, які сприяють узгодженню корпоративних інтересів; нівелювання ролі власника внаслідок розпорошення корпоративного капіталу.

2. На даний час значна кількість країн розглядають корпоративне управління як невід'ємну складову ринкової економіки, умову для розвитку приватного підприємництва, засіб підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках та поліпшення показників економічної діяльності в цілому. Сутність корпоративного управління полягає в тому, що воно є з одного боку, цілеспрямованою діяльністю системи виборних і призначених органів, через яку спрямовуються і контролюються товариства, а з іншого – системою правил та поведінки між заінтересованими особами з метою максимізації прибутку, зростання капіталізації товариства та підвищення його конкурентоспроможності.

3. Взаємозв'язок системи бухгалтерського обліку з системою корпоративного управління, роль і місце облікової політики в системі корпоративного управління, а також основні завдання облікової політики як складової методології бухгалтерського обліку корпорації і системи корпоративного управління визначають процес формування облікової політики. Цей процес є початковим етапом в системі інформаційного кругообороту та забезпечення функцій аналізу, контролю, стратегічного і поточного планування для прийняття управлінських рішень, зумовлює наявність достовірних та якісних облікових процедур, що переорієнтовані з контрольних-розподільчих функцій на управлінські, а отже, сприяє підвищенню якості системи корпоративного управління.

4. Система корпоративного управління є сукупністю взаємопов'язаних процесів планування, організації, координації, регулювання, мотивації, обліку, аналізу та контролю, що утворюють цикл управління й забезпечують практичну реалізацію цілей корпорації. Система корпоративного управління на підприємстві повинна забезпечувати своєчасне і точне розкриття інформації з усіх суттєвих питань, що стосуються діяльності корпорації, включаючи фінансовий стан, результати діяльності, склад власників і структуру управління компанією з метою прийняття дієвих управлінських рішень та надання прозорості інформації акціонерам та власникам, основним джерелом якої є система бухгалтерського обліку.

5. Єдина облікова політика корпорації є інструментом, який дозволяє виявити ключові аспекти формування економічних вигод, оцінювати та контролювати функціональну залежність: “облікова політика – економічна потужність – економічні вигоди”. Облікова політика забезпечує керівництво, акціонерів та інвесторів необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, надає інформацію для управління ресурсами корпорації, забезпечує виживання корпорації на рівні стратегічного й тактичного управління, що проявляється в застосуванні системи трансформованих показників, які характеризують економічні вигоди діяльності корпорації, розкривають причини та наслідки зміни цих показників, вимірюють взаємозв’язки між ними з метою повного використання майбутніх економічних вигод корпорацією.

6. Необхідність забезпечення ефективного корпоративного управління на основі облікового інструментарію обумовлює забезпечення взаємозв’язку між системами корпоративного управління та бухгалтерського обліку. Вирішення цієї проблеми обумовило розробку системи об’єктів бухгалтерського обліку, пов’язаних з процесами придбання, використання та відчуження корпоративних прав (фінансові інвестиції, статутний (акціонерний) капітал, операції з дивідендами, розрахунки з учасниками, фонд нарахування дивідендів, операції з розподілу прибутку), використання якої сприяє розвитку приватного сектору економіки як основи економічного зростання.

7. З моменту набуття права власності на частку в статутному капіталі юридичної особи лише новий власник корпоративних прав має право брати участь у загальних зборах власників корпоративних прав щодо внесення змін до установчих документів юридичної особи (як і у загальних зборах щодо інших питань). Це ж стосується і власника іменних акцій, випущених у бездокументарній формі, та власника акцій на пред’явника. Лише власник іменних документарних акцій братиме участь у загальних зборах акціонерів після внесення до реєстру власників іменних цінних паперів відомостей про нього як про власника. При цьому вказаний момент набуття та реалізації стосується не лише названого корпоративного права, а й усіх корпоративних прав власника корпоративних прав у сукупності.

8. З метою підвищення ефективності корпоративного управління розроблено методику бухгалтерського обліку та оподаткування операцій з придбання корпоративних прав у майні юридичних осіб, яка базується на використанні таких теоретичних обґрунтувань і методологічних підходів: 1) при їх придбанні юридичною особою його фактичні витрати на придбання корпоративних прав слід розглядати як фінансові інвестиції; 2) при їх придбанні фізичною особою (сума грошових коштів (вартість іншого майна), одержана фізичною особою понад його внесок до статутного капіталу підприємства, частка в якому продана, є доходом фізичної особи, з якої повинен утримуватися податок з доходів фізичних осіб; якщо частка продавалася юридичній особі, то обчислення й сплата податку з доходів фізичних осіб повинні проводитися з джерела виплати доходу; якщо частка фізичної особи відчужується іншій фізичній особі, то обчислення і сплата податку з доходів фізичних осіб продавця повинні проводитися самим продавцем).

Власники корпоративних прав товариства не можуть вимагати дотримання правил про переважну купівлю, якщо корпоративні права передаються іншим, ніж купівля, способом (наприклад, даруванням).

9. Враховуючи порядок розподілу між учасниками викуплених корпоративних прав та можливість “наповнення” розподіленої між власниками корпоративних прав товариства частки реальними внесками власників корпоративних прав до статутного капіталу:

– якщо товариство, що викупило корпоративні права в своєму майні у власника корпоративних прав товариства не реалізує їх, а спрямовує на зменшення статутного капіталу, в обліку дана операція відображається за дебетом рахунку 40 “Статутний капітал” в кореспонденції з рахунком 45 “Вилучений капітал”. Різниця між фактичними витратами на викуп корпоративних прав і їх номінальною вартістю, що виникає при цьому на рахунку 45 “Вилучений капітал”, відноситься на субрахунок 421 “Емісійний дохід”;

– викуплені товариством корпоративні права можна не тільки продавати власникам корпоративних прав товариства або третім особам, зменшувати на них статутний капітал, але й розподіляти між усіма власниками корпоративних прав товариства, причому пропорційно до розмірів їх часток у статутному капіталі. При розподілі викуплених товариством корпоративних прав між його власниками корпоративних прав змінюються лише частки власників корпоративних прав, величина статутного капіталу залишається незмінною;

– якщо статутний капітал за розподіленими корпоративними правами поповнюється за рахунок джерел власних засобів товариства, то в якості джерел може використовуватися будь-яке з власних джерел формування засобів підприємства, окрім засобів цільового фінансування. У бухгалтерському обліку на номінальну вартість корпоративних прав рахунок 45 “Вилучений капітал” повинен кореспондувати з відповідним джерелом власних засобів товариства;

– якщо статутний капітал за розподіленими корпоративними правами поповнюється за рахунок засобів власників корпоративних прав, то на суму їх заборгованості, що відповідає номінальній вартості частки, що доводиться на кожного з власників корпоративних прав, повинен проводитися бухгалтерський запис за дебетом рахунку 45 “Вилучений капітал” у кореспонденції з субрахунком 672 “Розрахунки за іншими виплатами”.

10. Облікове відображення операцій купівлі-продажу корпоративних прав на підприємство як цілісний майновий комплекс відрізняється від операції купівлі-продажу частини підприємства. При продажу підприємства як цілісного майнового комплексу відбувається зміна власника, а активи та пасиви підприємства, що продається, не змінюються. Продаж частини підприємства може відбуватися тільки самим підприємством відносно відокремлених його частин – структурних підрозділів, виділених на окремий баланс; при цьому відображається перехід окремих видів активів і зобов’язань на баланс підприємства-покупця. Враховуючи правові особливості операцій з продажу підприємств доведена доцільність відображення в бухгалтерському обліку

операцій з продажу частини підприємств здійснювати з використанням субрахунків 743 “Дохід від реалізації частини підприємства” та 973 “Собівартість реалізованої частини підприємства”.

11. Запропоновано визначати дійсну вартість частки власника корпоративних прав товариства з урахуванням вартості чистих активів товариства, що розраховується у встановленому законодавством порядку, припадає на частку власника корпоративних прав в статутному капіталі, якщо інше не обумовлене засновницькими документами. Дійсну вартість частки, що належить власнику корпоративних прав, в майні товариства запропоновано визначати на підставі даних бухгалтерської звітності за останній звітний період, що передував дню звернення власника корпоративних прав з вимогою розрахуватися з ним за його частку в майні товариства. Частка власника корпоративних прав може бути виплачена йому тільки в тому випадку, якщо вартість майна, що залишається в товаристві після виплати частки, не буде менше величини статутного капіталу.

Під час розрахунку з власником корпоративних прав, що вибуває, майном товариства, що належить йому, вартість майна, що передається, повинна супроводжуватися зменшенням відповідних джерел власних коштів товариства, з якого виходить власник корпоративних прав. При цьому від тих, що вибувають, в порядку розрахунку з власником корпоративних прав активи можуть задіюватися будь-які власні джерела, окрім коштів цільового фінансування.

12. Проблема відображення формування та змін статутного капіталу акціонерного товариства у бухгалтерському обліку має історичний характер, оскільки залежить від норм чинного законодавства та встановлених підприємством методик обліку. Для реалізації вимог Закону України “Про акціонерні товариства” запропоновано методику обліку створення та використання фонду нарахування дивідендів акціонерам за рахунок нерозподіленого прибутку. Запропоновано здійснювати резервування коштів на спеціальному поточному рахунку 315 “Поточний рахунок для виплати дивідендів”, на який надходять кошти після отримання виручки від реалізації готової продукції, для подальшого використання з метою виплати дивідендів.

13. В останні роки в умовах наростаючих глобалізаційних процесів відбувається значна кількість реорганізацій суб’єктів господарювання. Для забезпечення управління такими процесами розроблено методику відображення операцій з передачі майна і зобов’язань при реорганізації підприємства шляхом виділення (якщо при виділенні не створюється дочірнє підприємство) та операцій зі збільшення розміру статутного капіталу новоствореного підприємства при виділенні. Використання розробленої методики на практиці забезпечує інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень під час реорганізації підприємств.

14. З метою підвищення ефективності контролю за збереженням корпоративних прав при реорганізації підприємств, у тому числі й при перетворенні, запропоновано підприємству- правонаступнику за основу використовувати баланс підприємства-правопередника з відповідним коригуванням окремих статей (якщо є в цьому необхідність). Запропонована методика значно спрощує складання звітності при реорганізації підприємств шляхом перетворення.

15. Для усунення виявлених неузгоджень стосовно трактування поняття “інвестиційна привабливість” запропоновано розуміти під нею сукупність перспективних можливостей вкладення коштів з метою отримання економічних вигід у майбутньому як наслідок результатів минулої господарської діяльності потенційного об’єкта інвестування, суб’єктивно оцінювана інвестором. Інвестиційна привабливість не є категорією об’єктивною, оскільки для її визначення різні аналітики можуть брати до уваги різні фактори, а також залежно від власного професійного судження, рівня кваліфікації й досвіду робити певні висновки про рівень інвестиційної привабливості суб’єкта господарювання та ефективність (доцільність) здійснення інвестування.

Визначено, що інвестиційну привабливість слід розглядати на кожному з чотирьох рівнів економічної системи: макрорівень – країна, мезорівень – регіон, галузь, мікрорівень – підприємство та проектний рівень – інвестиційний проект. Інвестор прагне вкласти кошти в конкретну сферу діяльності, де створені найсприятливіші умови інвестування, оскільки ідеальних умов у реальній практиці не буває. Відповідно, інвестиційні рішення приймаються, як правило, шляхом оцінки запропонованих рівнів і вибору більш прийнятних варіантів серед сукупності можливих.

16. У процесі господарської діяльності перед корпорацією постає проблема організації системи бухгалтерського обліку, придатної до використання всіма її членами для управління господарською діяльністю та полегшення процесу складання консолідованої фінансової звітності. Для усунення вищезазначеної проблеми необхідно взаємоузгодити та затвердити систему економічного аналізу в корпорації на загальнокорпоративному рівні. До вимог, які будуть висуватися до організації економічного аналізу в корпорації, можна віднести: створення спеціалізованого відділу економічного аналізу на всіх підприємствах-членах корпорації, взаємоузгодженість інформаційних потоків, технічне та методичне забезпечення процесу аналізу, розробка єдиних положень та інструкцій, якими у своїй діяльності будуть керуватися аналітики, оперативний збір та обробка даних на загальнокорпоративному рівні. Такі заходи дозволять виявити ключові аспекти формування економічних вигід у результаті діяльності корпорації, нададуть керівництву, акціонерам та інвесторам необхідну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень, забезпечать високу конкурентоспроможність корпорації на вітчизняному та міжнародному ринках.

Одержані результати дослідження організаційно-методичних основ економічного аналізу інвестиційної привабливості корпорації дозволили встановити, що існує значна кількість методів оцінки інвестиційної привабливості (метод рейтингової оцінки інвестиційного потенціалу підприємства, інтегральна оцінка інвестиційної привабливості, метод перевірки списку, оцінювання пункту, послідовний метод оцінювання). Такі методи є недосконалими, оскільки потребують додаткового залучення спеціалістів, не враховують галузеву специфіку діяльності суб’єкта господарювання, передбачають трудомісткі математичні розрахунки, не враховують фактор часу, дають наближені дані. Для усунення зазначених недоліків пропонуються методи інтегрувати в єдині методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості на різних рівнях економічної системи.

17. Для правильного вибору і прийняття економічно обґрунтованого рішення щодо здійснення інвестування запропоновано методику економічного аналізу інвестиційної привабливості, яка включає п'ять етапів: оцінка інвестиційного клімату країни, пріоритетних галузей для інвестування, інвестиційної привабливості регіону, фінансового стану підприємства та ефективності реалізації інвестиційного проекту. Така послідовність дає можливість вибору інвестором найбільш привабливіших для інвестування країн, регіонів і видів економічної діяльності шляхом розрахунку аналітичних показників, проведення різнорівневого порівняння та аналізу отриманих результатів з метою вибору найкращого варіанту. Після вибору інвестором конкретного регіону й галузі для інвестування слід провести фінансовий аналіз обраної сукупності підприємств, оцінивши майновий потенціал, ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, рентабельність, ділову активність та ймовірність банкрутства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку [Текст]: монографія // О.І. Пилипенко. – Житомир: ФОП Кузьмін Дн.Л., 2010. – 612 с. (38,56 друк.арк.)

2. Корінько М.Д. Реструктуризація транснаціональних корпорацій: обліково-аналітичний аспект [Текст]: Монографія. / М.Д. Корінько, Г.Б. Тітаренко, О.І. Пилипенко – К.: Видавництво: ТОВ «Клякса», 2009. – 520 с. (8,6 друк. арк.)

Статті у наукових фахових виданнях

3. Пилипенко О.І. Методичні аспекти обліку власного капіталу / О.І. Пилипенко // Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту. – Київ: ДАСОА, 2005. – Випуск. 2 – С. 54-61. (0,80 друк. арк)

4. Пилипенко О.І. Управлінські аспекти обліку власного капіталу та використання облікової інформації в управлінні / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2006. – № 1(35). – С. 105-110. (0,51 друк.арк.)

5. Пилипенко О.І. Глобалізація та бухгалтерський облік: прояв через транснаціональні корпорації / О.І. Пилипенко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. / Серія: бухгалтерський облік, контроль і аналіз – Житомир: ЖДТУ, 2007. – Випуск 3(9). – С. 157-165. (0,47 друк.арк.)

6. Пилипенко О.І. Економічний аналіз фінансової стійкості підприємства / О.І. Пилипенко // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: збірник наукових праць. – К., 2008. – Випуск 1. – С. 36-39. (0,33 друк.арк.)

7. Пилипенко О.І. Елементи облікової політики корпорацій / О.І. Пилипенко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – Житомир, 2008. – Випуск 11. – С. 284-290. (0,39 друк.арк.)

8. Пилипенко О.І. Етапи формування єдиної облікової політики корпорації / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2008. – № 3(45). – С. 169-175. (0,59 друк.арк.)

9. Пилипенко О.І. Фінансові ресурси корпорацій: поняття та класифікація / О.І. Пилипенко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – Житомир, 2008. – Випуск 3(12). – С. 367-380. (0,87 друк.арк.)

10. Пилипенко О.І. Переваги корпоративних структур / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2008. – № 1(43). – С. 215-220. (0,50 друк.арк.)

11. Пилипенко О.І. Стратегічний облік в рамках корпоративного управління / О.І. Пилипенко // Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту. – Київ: ДАСОА, 2008. – Випуск 1 – С. 51-54. (0,40 друк.арк.)

12. Пилипенко О.І. Облікове забезпечення функціонування системи корпоративного управління / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2008. – № 2(44). – С. 129-132. (0,29 друк.арк.)

13. Пилипенко А.И. Особенности задач бухгалтерского учета в корпорациях / А.И. Пилипенко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – Житомир, 2008. – Випуск 10. – С. 240-247. (0,41 друк.арк.)

14. Пилипенко О.І. Корпорація: теоретичний аспект / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2008. – № 4(46). – С. 121-138. (1,34 друк.арк.)

15. Пилипенко О.І. Аналіз інвестиційної привабливості підприємства: огляд методик / О.І. Пилипенко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – Житомир, 2009. – Випуск 1(13). – С. 323-329. (0,49 друк.арк.)

16. Пилипенко О.І. Моделі систем внутрішнього контролю в корпораціях: міжнародний досвід / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2009. – № 1(47). – С. 100-107. (0,80 друк.арк.)

17. Пилипенко О.І. Методика аналізу інвестиційної привабливості підприємства: макро- і мікроекономічні аспекти / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2009. – № 4(50). – С. 120-127. (0,93 друк.арк.)

18. Пилипенко О.І. Моделювання облікової політики в системі корпоративного управління / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2009. – № 2(48). – С. 104-110. (0,56 др.арк.)

19. Пилипенко О.І. Інтерпретація поняття “інвестиційна привабливість” на різних рівнях економічної системи / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2009. – № 3(49). – С. 144-148. (0,45 друк.арк.)

20. Пилипенко О.І. Корпоративні права як предмет застави: обліковий аспект / О.І. Пилипенко // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2010. – Випуск 29, Частина 2. – С. 41. (0,58 друк. арк.)

21. Пилипенко О.І. Організаційно-правові основи розрахунків із засновниками та учасниками / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2010. – № 2 (52). – С. 57-61. (0,86 друк.арк.)

22. Пилипенко О.І. Розрахунки з власниками корпоративних прав у випадку виходу з товариства: обліковий аспект / О.І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2010. – № 3 (53). – Ч. 1. – С. 352-355. (0,76 друк. арк.)

23. Пилипенко О.І. Бухгалтерський облік операцій з корпоративними правами при реорганізації підприємства // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – Житомир, 2010. – Випуск 3 (18). – С. 251-259. (0,61 друк.арк.)

Тези доповідей на конференціях

24. Пилипенко О.І. Етапи проведення аудиту операцій з власним капіталом / О.І. Пилипенко // Розвиток систем обліку, аналізу та аудиту в Україні: традиції, проблеми, перспективи: тези доповідей учасників V наукової конференції. – К., 2007. – С. 255-257. (0,21 друк. арк.)

25. Пилипенко О.І. Проблеми бухгалтерського відображення власного капіталу корпоративних підприємств / О.І. Пилипенко // Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку, контролю та аналізу: теоретико-практичне значення та напрями подальшого розвитку: тези та тексти виступів VI-ої між нар. наук. конф., 18-19 жовт. 2007 р., м. Житомир / М-во освіти і науки України, Житом. держ. технол. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – С. 148-151. (0,22 друк. арк.)

26. Пилипенко О.І. Внутрішньогосподарський контроль в корпораціях / О.І. Пилипенко // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: збірник тез та текстів виступів на Шостій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову, 27-28 лют. 2008 р., м. Житомир. / М-во освіти і науки України, Житом. держ. технол. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2008 – С. 133-134. (0,08 друк. арк.)

27. Пилипенко О.І. Класифікація видів корпоративних прав в бухгалтерському обліку / О.І. Пилипенко // Научные бухгалтерские школы мира: эволюция, современное состояние, перспективы развития: Материалы VII-ой Международной научной конференции, 3-4 ноября 2008 г., г. Житомир. Ч. II. / М-во образов. и науки Украины, Житом. госуд. технол. ун-т. – Житомир: ЖГТУ, 2008. – С. 143-151. (0,55 друк. арк.)

28. Пилипенко О.І. Особливості розвитку транснаціональних компаній в Україні обліковий аспект / О.І. Пилипенко // Тези 34 науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню університету, 16-18 березня 2009 р. м. Житомир / М-во освіти і науки України, Житом. держ. технол. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – Том 2. – С. 184. (0,08 друк. арк.)

29. Пилипенко О.І. Прийняття релевантних рішень в управлінському обліку / О.І. Пилипенко // / І.В. Замула // Бухгалтерський облік, аналіз і контроль в системі корпоративного управління: розвиток інтелектуальних і технічних можливостей:

матеріали V-ї міжнар. наук. конф., 9-10 вересня 2009 р., м. Краматорськ-Житомир. Ч. 1 / М-во освіти і науки України, Житом. держ. технол. ун-т. – Житомир: ПП “Рута”, 2009. – С. 116-119. (0,17 друк. арк.)

30. Пилипенко О.І. Підходи до трактування сутності поняття “корпоративне управління” / О.І. Пилипенко // Мовні стратегії у формуванні світової бухгалтерської еліти: матеріали та тези виступів VIII-ї міжнар. наук. конф., 15-16 жовтня 2009 р., м. Житомир / М-во освіти і науки України, Житом. держ. технол. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 224-228. (0,03 друк. арк.)

31. Пилипенко О.І. Управлінський облік власного капіталу в прийнятті корпоративних рішень / О.І. Пилипенко // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: тези доповідей учасників, 27 березня 2009 р., м. Київ / М-во освіти і науки України. – Київ, 2009. – С. 200-201. (0,12 друк. арк.)

32. Пилипенко О.І. Корпоративне управління: шляхи підвищення ефективності / О.І. Пилипенко // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: зб. тез та текстів виступів на VII всеукр. наук. конф., присвяч. видатним вченим в галузі бух. обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову, 25-26 лют. 2009 р., м. Житомир. Ч. 2. / М-во освіти і науки України, Житом. держ. технол. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 31-33. (0,16 друк. арк.)

33. Пилипенко О.І. Значення транснаціональних корпорацій в глобальній економіці / О.І. Пилипенко // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: тези доповідей учасників VIII Міжнародної наукової конференції, 29 березня 2010 р., м. Київ / М-во освіти і науки України. – Київ, 2010. – С. 53. (0,10 друк. арк.)

34. Пилипенко О.І. Подвійна природа акціонерного капіталу – причина виникнення корпоративних прав акціонерів / О.І. Пилипенко // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: зб. тез та текстів виступів на VIII всеукр. наук. конф., присвяч. видатним вченим в галузі бух. обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову, 24-25 лютого 2010 р., м. Житомир. / М-во освіти і науки України, Житом. держ. технол. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – С. 56-57. (0,09 друк. арк.)

Підручники та навчальні посібники

35. Пилипенко О.І. Облік розрахунків з підзвітними особами. [Навчальний посібник.] // Пилипенко О.І., Карєв В.П. – К.: ДП “Інформ.-аналіт. агенство”, 2008. – 547 с.

36. Бухгалтерський облік. [Навчальний посібник.] // За ред. М.Д. Корінько. М.Д. Корінько, В.П. Карєв, Н.М. Цветкова, В.П. Пантелеєв, Пилипенко О.І., Г.Б. Тітаренко – Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К.: ДП “Інформ.-аналіт. агенство”, 2009. – 459 с.

37. Шпачук В.В., Пилипенко О.І. Виїздне інспектування банків: практичний аспект [Навчальний посібник] // О.І. Пилипенко, В.В. Шпачук. – К.: ДП “Інформ.-аналіт. агенство”, 2010. – 175 с.

АНОТАЦІЯ

Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Національна академія статистики, обліку та аудиту, Київ, 2010.

Дисертаційна робота спрямована на розробку теоретичних, методологічних й організаційних положень відображення корпоративних прав у системі бухгалтерського обліку, з метою забезпечення комплексного вирішення проблеми створення організаційного та теоретико-методологічного інструментарію бухгалтерського обліку корпоративних прав для сприяння підвищення ефективності управління корпорацією.

В дисертації обґрунтовано комплексний підхід до відображення в бухгалтерському обліку корпоративних прав на основі застосування неінституційних теорій та ідентифіковано систему об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з процесами придбання, використання та відчуження корпоративних прав.

Розроблено методологію бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами, що полягає в науковому обґрунтуванні методологічних принципів, покладених в основу розробки методичного підходу до бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з: поверненням корпоративних прав учасникам при ліквідації юридичної особи; передачею майна та зобов'язань, а також збільшення розміру статутного капіталу новоствореного підприємства при реорганізації шляхом виділення; відчуженням корпоративних прав у майні юридичних осіб. Розкрито теоретичні засади та елементи облікової політики корпорацій, удосконалено організаційні положення щодо формування та представлення інформації про корпоративні права суб'єкта господарювання через його бухгалтерську звітність.

Ключові слова: корпорація, корпоративне управління, корпоративні права, облікова політика, реорганізація, дивідендна політика, фінансові інвестиції, інвестиційна привабливість.

АННОТАЦИЯ

Пилипенко О.И. Корпоративные права в системе бухгалтерского учета: теория, методология, организация. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Национальная академия статистики, учета и аудита, Киев, 2010.

Диссертационная работа направлена на разработку теоретических, методологических и организационных положений отражения корпоративных прав в системе бухгалтерского учета с целью обеспечения комплексного решения проблемы создания организационного и теоретико-методологического инструментария бухгалтерского учета корпоративных прав для содействия повышению эффективности управления корпорацией.

Объектом исследования является отражение в системе бухгалтерского учета процессов приобретения, использования и отчуждения корпоративных прав.

Предметом исследования являются теоретико-методологические и организационные проблемы развития бухгалтерского учета корпоративных прав.

Гипотеза исследования предусматривает, что бухгалтерский учет как информационная система, обеспечивает осуществление комплекса управленческих мероприятий с целью согласования интересов субъектов корпоративного управления.

В диссертации обоснован комплексный подход к отражению в бухгалтерском учете корпоративных прав на основе применения неинституциональных теорий и идентифицирована система объектов бухгалтерского учета, связанных с процессами приобретения, использования и отчуждения корпоративных прав (финансовые инвестиции, уставный (акционерный) капитал, операции с дивидендами, расчеты с участниками, фонд начисления дивидендов, операции по распределению прибыли), использование которой способствует информационному обеспечению развития частного сектора экономики как основы экономического роста.

Доказано, что система корпоративного управления на предприятии должна обеспечивать своевременное и точное раскрытие информации по всем существенным вопросам, касающимся деятельности корпорации, включая финансовое состояние, результаты деятельности, состав собственников и структуру управления компанией, с целью принятия действенных управленческих решений и предоставления адекватной информации акционерам и собственникам, основным источником которой является система бухгалтерского учета.

Разработана методология бухгалтерского учета операций с корпоративными правами, основанная на научном обосновании методологических принципов, положенных в основу разработки методических подходов к бухгалтерскому отражению операций, связанных с возвратом корпоративных прав участникам при ликвидации юридического лица; передачей имущества и обязательств, а также увеличением размера уставного капитала вновь созданного предприятия при реорганизации путем выделения; отчуждением корпоративных прав в имуществе юридических лиц.

Раскрыты теоретические принципы и элементы учетной политики корпораций, усовершенствованы организационные положения относительно формирования и представления информации о корпоративных правах субъекта хозяйствования в его бухгалтерской отчетности.

Обоснованы теоретико-методические подходы к бухгалтерскому учету операций по приобретению корпоративных прав у юридических и физических лиц, а также комплекс методических мероприятий по усовершенствованию бухгалтерского учета денежного обеспечения создания и использования фонда начисления дивидендов акционерам за счет нераспределенной прибыли путем резервирования средств на специальном текущем счете, на который будет поступать выручка от реализации готовой продукции, работ, услуг.

Предложено определять действительную стоимость доли собственника корпоративных прав общества с учетом стоимости чистых активов общества, которая рассчитывается в установленном законодательством порядке, приходится на долю собственника корпоративных прав в уставном капитале, если другое не обусловлено учредительными документами. Действительную стоимость доли, принадлежащую собственнику корпоративных прав, в имуществе общества предложено определять на основании данных бухгалтерской отчетности за последний отчетный период, который предшествовал дню обращения собственника корпоративных прав с требованием рассчитаться с ним за его долю в имуществе общества.

Для устранения обнаруженных несогласований относительно трактовки понятия “инвестиционная привлекательность” предложено понимать под ней совокупность перспективных возможностей вложения средств с целью получения экономических выгод в будущем, как следствие результатов прошлой хозяйственной деятельности потенциального объекта инвестирования, субъективно оцениваемая инвестором.

Автором разработана методика экономического анализа инвестиционной привлекательности, которая включает пять этапов: оценка инвестиционного климата страны, приоритетных отраслей для инвестирования, инвестиционной привлекательности региона, финансового состояния предприятия и эффективности реализации инвестиционного проекта.

Ключевые слова: корпорация, корпоративное управление, корпоративные права, учетная политика, реорганизация, дивидендная политика, финансовые инвестиции, инвестиционная привлекательность.

SUMMARY

Pylypenko O.I. Corporate rights in accounting system: theory, methodology, organization. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of economic Sciences on specialty 08.00.09 – Accounting, Analysis and Auditing (by the types of economic activity). – National Academy of Statistics, Accounting and Auditing of the State Committee of Statistics of Ukraine. Kyiv, 2010.

Dissertation is directed towards development of the theoretical, methodological and organizational statements of corporate rights' reflection in the accounting system, aimed at supporting the complex solution of the problem establishing the organizational, theoretical and methodological instruments of accounting for corporate rights for promoting the corporate governance efficiency.

Complex approach towards the corporate rights' reflection in accounting has been grounded in the dissertation on the bases of applying non-institutional theories as well the system of accounting objects connected with the processes of corporate rights acquisition, usage and disposal has been identified.

Methodology of accounting for transactions with corporate rights has been developed and lies in the scientific grounding of the methodological principles being the basis for working out the methodic approach towards accounting transactions connected with corporate rights' payback to the owners under legal entity's liquidation, assets and liabilities transfer as well as increase of the shareholders' equity at the newly established enterprise as a result of reorganization by separation; corporate rights' disposal from legal entities' property. The theoretical grounds as well as the elements of corporate accounting policy have been disclosed, organizational statements as for formation and communication of information on the business entity's corporate rights using accounting reporting have been improved.

Key words: corporation, corporate governance, corporate rights, accounting policy, reorganization, dividend policy, financial investments, investment attractiveness.

Підписано до друку 15.12.2010 р.
Формат 60x90/16. Папір офс. Друк офс.
Ум. друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим.
Замовлення № __.

ФОП Кузьмін Дн.Л. Свідоцтво про державну реєстрацію
№ 454561 від 16.10.2007 р.
10030, м. Житомир, вул. Київська, 47 кв. 13